

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'—1931

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 112

ΙΔΑΝΙΚΟ

ΣΤΗ ΦΥΛΗ ΠΟΥ ΠΑΕΙ ΝΑ ΧΑΣΗ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΗΣ ΙΔΕΩΔΗ ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ

«Jada' schor Koielu wachamot ehus be'elaw; Jisrael lo jada', ami lo hitthonan...» (Jeschajar, I. 3).
«Ἔγνων βούς τὸν κτησάμενον καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. Ἰσραὴλ οὐκ ἔγνων.» (Ἠσαΐα, Α' γ').

Πόσες φορές θυμήθηκα τὰ λόγια σου, θεῖε Μωϋσῆ κι' ἐσένα, Ἄμνὲ τρισμάκαρε κι' ἄγνὲ τοῦ Μαρτυροῦ!
«Ὅχι μονάχα μὲ ψωμάκι ὁ ἄνθρωπος θὰ ζῆ, παρὰ καὶ μ' ὅτι φθέγγεται τὸ στόμα τοῦ Κυρίου...»

Πάντα δειλοί, μικρόψυχοι, σὰν τὸ γαῖδοῦρι ἐμεῖς, μὰ εἰκόνα σταύλου ἐκρύβαμε μερονυχτὶς καὶ σκόλη, στ' ἄχαρα καὶ στ' ἀφώτιστα τῆς μαύρης μας ψυχῆς, —τοῦ πόθου μας κρυφὸ Ἴνδαλμα κ', ἢ ἀπάντοχὴ μας ὄλη.

Κάποτε ἱππότης ἀστρομέτωπος—τὸ Ἰδανιδό— μέσ' ἀπὸ χῶρες μακρυνές κι' οὐρανικὲς ἐφάνη περήφανα πὰ στὸ ἄτι τῆς Ἰδέας τὸ φτερωτό, φορῶντας τὸ τρισάχιδο τῆς ἀρετῆς στεφάνι.

Καὶ μεῖς τὸν ἀντικρύσαμε στὸ διάβα μας μπροστὰ νὰ δομάη στὸ αἰθέριο του φαρι ὄλος φωτιὰ καὶ νιῶτα, σὰ λαφριασμένοι ἐτρέξαμε καί, μὲ δειλὴ καρδιά, τῆς Πολιτείας ἀδιάντροπα τοῦ φράξαμε τὴ στρατά.

—Καὶ τώρα ἐμεῖς μπροστὰ στὴ φάτνη ὀλημερις σκυφτοὶ μαζὶ μὲ τὴν τροφή, τίς ἴδιες ἔγνοιες μηρυκάζουμε, δίχως γιὰ τίποτε ὑψηλὸ νὰ ἰδρώνη μας τ' ἀφτί, κι' οὔτε μὲ τὸ γαῖδοῦρι τοῦ Προφήτη πιά νὰ μοιάζουμε!...

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

ΚΕΦΑΛΙ (Α. Σ.)

ΑΤΕΛΕ ΛΙΟΝΤΑ-ΜΑΥΡΪΔΗ. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Δέν ξέρω αν, εκτός απ' τὸ αστυνομικό τάλαντο, χρειάζεται και λογοτεχνικό, γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς αστυνομικὸς συντάκτης. Τὸ γεγονός ἴσως εἶναι ὅτι ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ αστυνομικοὶ συντάκτες ἔχουν λογοτεχνικὸ τάλαντο. Καί, ὅταν δέν τὸ χουν, φροντίζουν νὰ τὸ ἀποκτήσουν. Ἔτσι, ἀπὸ τὴν πεζὴ πραγματικὴ δημιουργοῦν ἔργο τέχνης. Ἀλλὰ τὸ φέρτε τους εἶναι ἡ περιγραφή. Περιγράφουν ἀνθηρότατα. Καί νὰ περιγράφη μὲν κανεὶς πράγματα ποὺ εἶδε, δέν εἶναι καὶ μεγάλο κατόρθωμα. Μὰ ὁ αστυνομικὸς συντάκτης περιγράφει πράγματα, ποὺ οὔτε τὰ εἶδε ποτέ του, οὔτε ὑπῆρξαν ἢ ὑπάρχουν στὴν πραγματικότητα. Πρὸ πάντων ἔχει ὕφος. Ἡ πιὸ ἐξευτελισμένη ἐρωτικὴ ἱστορία γίνεται σὶὰ χέρια του ποιήμα, ἔπος, τραγωδία. Δέν ἔχει παρὰ νὰ παρακολουθήσῃ κανεὶς τὴν αστυνομικὴ φιλολογία, ποὺ γεμίζει καθημερινῶς, σὶς ἡμέρες μας, τίς ἀπέραντες στήλες τῶν ἐφημερίδων καὶ ποὺ δέν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴν αστυνομικὴ φιλολογία τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ κινηματογράφου — ἐκεῖνὴ παρουσιάζει καθαρὰ πλάσματα φαντασίας, ἐνῶ αὐτὴ διηγεῖται γεγονότα, — γιὰ νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν καινούργια αὐτὴ ἀνθησι τοῦ δημιουργικοῦ λέγου.

Στὴ φιλολογία αὐτὴ συμβαίνουν τέλος πάντων ἐντελῶς ἐξαιρετικὰ πράγματα, ἀπὸ τὰ ὅποια περιορίζομαι ν' ἀναφέρω τὰ καταπληκτικώτερα. Ὅλες οἱ νέες π. χ. ποὺ ἀποκτονοῦν εἶναι, κατὰ κανόνα, στὴν αστυνομικὴ φιλολογία, θαύματα καλλονῆς. Ἄν κάποτε οἱ εἰκόνας τους, ποὺ δημοσιεύουν στὴν ἴδια στήλῃ οἱ ἐφημερίδες, διαψεύδουν τὴν περιγραφή, αὐτὸ δέν ἔχει καμμιά σημασία. Πρέπει νὰ πιστέψουμε τὴν περιγραφή καὶ ν' ἀρνηθοῦμε τὴν εἰκόνα. Ἐπειτα ὅλες οἱ ἡρώιδες τῶν καθημερινῶν ἀπαγωγῶν εἶναι «γνωσταὶ ἀριστοκράτιδες». Ἄν τὰ ὀνόματά τους

δέν βρίσκονται στὸ ἑλληνικὸ Δίμπρο-ντ-ἔρο, αὐτὸ εἶναι ἀπλούστατα ἐραλδικὸ παρόραμα. Ἐπειτα ὅλα τὰ πτώματα ποὺ ἀνακαλύπτονται, πτώματα αὐτοχειριασμένων, δολοφονημένων, σκοτωμένων, γενικά, μὲ τὸν ἕναν ἢ τὸν ἄλλον τρόπο, «πλέουν ἐντὸς λίμνης αἵματος». Ἄν δέν ἔχη τρέξει οὔτε σταλαγματιὰ ἀπὸ τὰ τραύματά των — καὶ τὰ περισσότερα τραύματα τῶν νέων πυροβόλων ὄπλων εἶναι συνήθως ἀναίμακτα — αὐτὸ δέν ἔχει νὰ κάνει. Ἐνα πτώμα, ποὺ σέβεται τὸν ἑαυτὸ του, πρέπει νὰ πλέῃ πάντα σὲ μιὰ λίμνη ἀπὸ αἷμα, ποὺ νὰ θυμίζει τὴν Λίμνη τοῦ Λαμαρτίνου.

Αὐτὰ δέν εἶναι, ἐννοεῖται, τὰ μόννα ἐξαιρετικὰ πράγματα, ποὺ συμβαίνουν στὴν καθημερινὴν αστυνομικὴ φιλολογία. Ὅλοι οἱ ἡρώες τῆς τῶν δραμάτων τῆς τιμῆς, πρὶν νὰ σύρουν τὸ περιστροφὸ ἢ τὸ μαχαίρι, καλοῦν στερεοτύπως τὰ ἀμαρτωλὰ πλάσματα νὰ ἐπιστρέψουν στὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ, πράγμα ποὺ παρέλειψε, ἀσυγχώρητα, νὰ τὸ κάμη ὁ Μαῦρος τῆς Βενετίας. Οἱ ἄσπροι τῶν Ἀθηνῶν δέν τὸ παραλείπουν ποτέ. Ἐπειτα, ἡ νύχτα ποὺ ἔγινε τὸ ἐγκλήμα, εἶναι πάντα σκοτεινὴ καὶ ἀγρία, ἀκόμη καὶ ὅταν ἔγινε στὴν καρδιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ, μὲ λαμπρὴ πανσέληνο. Ὁ αστυνομικὸς λογοτέχνης δέν εἶναι καθόλου ὑποχρεωμένος νὰ ὑποτάσῃ τὴν ἐμπνευσή του στὸ ἡμερολόγιο. Ἐπειτα, σὶὰ χρήματα, — ὅσες φορές εἶναι ἀνακαταωμένα χρήματα σὲ μιὰ ὑπόθεση, — ὁ αστυνομικὸς λογοτέχνης δέν εἶναι ποτέ τσιγκούνης. Σὶὰ μικρὸ, ἐξοχικὸ μαγαζάκι, ὅπου ἐγευματίσε τὸ ἐρωτικὸ ζευγαράκι μὲ δυὸ ἀγουλὰκια, πρὶν ἀποκτονηθῆ, ἡ αστυνομικὴ φιλολογία πληρώνει λογαριασμοὺς χιλιάδων. Ἐπειτα — ἀλλὰ τί νὰ πρωτοθυμηθῆ κανεὶς; — ὅταν συμβῆ ἕνα ἐγκλήμα σὲ ἐρημικὸ μέρος, οἱ γείτονες «προστρέχουν» πάντα στὸ ἀκου-

σμα τῶν πυροβολισμῶν, ἀκόμη καὶ ὅταν δέν ὑπάρχουν γείτονες καὶ δέν ἔπεσαν πυροβολισμοί.

Ἄλλο χαρακτηριστικὸ τῆς αστυνομικῆς φιλολογίας εἶναι ὅτι ἡ Ἀστυνομία βρίσκεται πάντα «ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ ἐγκλήματος», ἔτι «ἐπίκειται ἡ σύλληψις τῶν ἐνόχων» καὶ ἔτι στὴν ὑπόθεση εἶναι ἀνακατωμένα πρόσωπα, ποὺ κατέχουν ὑψηλὰς θέσεις καὶ ποὺ τὰ ὀνόματά τους κρατοῦνται μυστικά, γιὰ νὰ μὴ δυσκολευθῆ τὸ ἔργο τῆς ἀνακρίσεως. Αὐτὰ εἶχαν συμβῆ μὲ τὴν ἴδια ἐντελῶς τάξῃ καὶ στὴ δολοφονία τῶν τριῶν φουρνιῶν τοῦ Πειραιῶς, καθὼς στὴν ἱστορία τοῦ ἀκεφάλου πτώματος. Ἄν, ὅστερ' ἀπὸ σαράντα χρόνια, δέν βρέθησαν ἀκόμη οἱ ἐνοχοί, μολοντὶ ἀπὸ τότε ἡ Ἀστυνομία «εὐρίσκετο ἐπὶ τὰ ἴχνη των», ἡ αστυνομικὴ φιλολογία ἴσως εἶχε κάνει καὶ τότε τὸ χρέος τῆς. Καὶ ἂν τὰ παλιὰ αὐτὰ ἐγκλήματα δέν ξεχάστηκαν ἀκόμη, εἶναι

γιὰ τὴν ἀστυνομικὴ φιλολογία τὰ ἔσωσε ἀπ' τὴν λήθη, ἀνασταίνοντάς τα, σύμφωνα μὲ τὸ στίχο τοῦ ποιητῆ, ἐλαφρὰ παραλλαγμένο:

Στὰ χάρτινα Ἰλιάσια, τὰ Ἰλιάσια τοῦ Τύπου.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι, ὅτι ἂν ἔλειπε ἡ καθημερινὴ αὐτὴ αστυνομικὴ φιλολογία, τὰ περισσότερα ἐγκλήματα — δολοφονίες, φόννοι, ἀποκτονίες, ληστείες, ἐρωτικὰ δράματα, — δέν θὰ εἶχαν καμμιά ποίηση, καμμιά χάρη, κανένα ἐνδιαφέρον καὶ κανένα μυστήριο. Μὲ τὴν αστυνομικὴ φιλολογία, γίνονται «στυγερά», «ἀποτρόπαια», «μυστηριώδη», «σκοτεινά» καὶ ὠραία. Ὁ Ὀσκάρ Οὐάιλντ εἶχε μεγάλο δίκιο. Ἡ Τέχνη εἶναι ἀνώτερη ἀπ' τὴ Ζωή. Ἀκόμη καὶ ὅταν «πλέῃ εἰς λίμνην αἵματος». Τὸ μόννο δυσάρεστο εἶναι, ὅτι τὴ στιγμή ποὺ σφάζεται καὶ γυρεύει βοήθεια, σὶς ἀπελπιστικὰς κραυγὰς τῆς δέν «προστρέχουν» οἱ γείτονες.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΓΙΕΤΗ

Ο ΒΑΡΔΟΣ

Τ' εἶναι, ποὺ ἀκούω προστὰ στὴν Πύλη ἐκεῖ;
Ποῦ ἀκούω ἀπάνω σὸ γειῦρι;
Κοντὰ στ' αὐτιά μας πρέπει ν' ἀκουστῆ
μέσα σὸ δῶμα τὸ τραγούδι;
Καὶ σὸ παιδόπουλο, μετὰ χαρῆς,
ποὺ πῆγε κ' ἤρθε, κράζει ὁ Βασιλιάς:
— Ὁ γέρος μέσ' στὴ σάλα νῆρθη!

— Ἀρχόντοι εὐγενικοί, σᾶς χαιρετῶ!
Σᾶς χαιρετῶ, ὄμορφες Κυράδες!
Δίπλα ἄστρο σὲ ἄστρο! Σ' οὐρανὸ λαμπρὸ!
Τὰ ὀνόματά σας ποῖος τὰ ξέρει;
Στὸ μεγαλόπρεπο τὸ δῶμ' αὐτὸ
κλειστεῖτε μάτια μου. Γιὰ θαυμασμὸ
δέν εἶναι ἡ ὥρα ν' ἀνοιχτῆτε!

Τὰ μάτια του ὁ τραγουδιστὴς τὰ κλεῖ,
καὶ τραγουδεῖ ἡχηρὸ τραγούδι.
Κ' οἱ ἱππότες σήκωναν τὴν κεφαλή,
κ' οἱ ὠραῖες χαμήλωναν τὸ βλέμμα.
Κι ὁ Βασιλιάς, ποὺ τ' ἄρσε πολὺ,
τιμώντας τὸ τραγούδι του, χρυσὴ
στέλνει σὸ Βάρδο μιὰ ἀλυσίδα.

— Τὴν ἀλυσίδα, ὦ Ρήγα, τὴ χρυσὴ
νὰ τὴ χαρίσης στοὺς ἱππότες,
ποὺ ἔμπροσ στὴν ὄψη τους τὴν ἀνδρική
σπάζουν οἱ λόγχεις τῶν ὀχιρῶν σου.
Στὸν Καγκελάριο δός τη, ἀκόμ' αὐτὸ
τὸ βάρος τὸ χρυσό, σὶὰ ποὺ φορεῖ,
τῆς ἀλυσίδας νὰ προσθέσῃ!

» Ἐγὼ σὴν τὸ πουλάκι τραγουδῶ,
ποὺ κάθεται ψηλὰ σὶὰ κλώνια.
Τὸ τραγούδι, ποὺ ἐλεύθερο ἀναβρεῖ,
μόνο του ἀμείβεται καὶ πλοῦσια.
Μ' ἂν εἶναι βολετὸ νὰ κάνω εὐχή,
δόςτε μου ἀπ' τὸ παλιότερο κρασί
σὲ κούπ' ἀπὸ χρυσὸν καθάριο!

Τὴν ἀδείασε τὴν κούπα μονομιᾶς.
— Ὡ θεῖο πιετὸ γεμάτο γλύκα!
Τὸ εὐτυχισμένο σπῆτι εὐλογητὸ
νᾶναι, ποὺ κάνει τέτοιο δῶρο!
Νὰ μὲ θυμᾶστε σὲ στιγμὰς χαρῆς.
Κι ὡς σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὸ πιετὸ,
σεῖς τὸ Θεὸ νὰ εὐχαριστᾶτε».

Μεταφρ. Μ. ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΑΜΣΤΕΡΔΑΜ (1)

Θέμα τῆς πραγματείας μου τούτης εἶναι ἡ ἐκθέση τοῦ περιεχομένου καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἱστορικῆς ἀξίας ἐνὸς ἀγνωστού στοὺς ἐρευνητὰς ἑλληνικοῦ χρονικοῦ τοῦ XVIII αἰῶνα, πού γράφτηκε ἀπὸ Ἕλληνα στὸ Ἀμστερδαμ τῆς Ὀλλανδίας καὶ φυλάσσεται σήμερα στὴν κοινοτικὴ βιβλιοθήκη τῆς θεσσαλικῆς Ζαγοράς.

Ἡ ὑπαρξη τοῦ χρονικοῦ τούτου δὲν ἦταν ἐντελῶς ἀγνωστὴ. Ὄταν, ἐδῶ καὶ 16 ἔτη, ὁ καθηγητὴς κ. Κ. Δουβουνιότης πῆγε στὴ Ζαγορὰ καὶ κατάρτισε τὸν κατάλογο τῶν χειρογράφων τῆς κοινοτικῆς τῆς βιβλιοθήκης, πού δημοσιεύτηκε στὸν 13ο καὶ 14ο τόμο τοῦ «Νέου Ἑλληνομνήμονα», εἶδε βέβαια τὸ χειρόγραφο τοῦ χρονικοῦ, μὰ δὲν εἶχε τὸν καιρὸ νὰ τὸ προσέξῃ ἰδιαιτέρως καὶ περιωρίστηκε νὰ τὸ ἀναγράψῃ ἀπλῶς στὸν κατάλογο μὲ τὰ λόγια ἐποῦτα: «*Ἀριθ. 123—127 Ἰωάννου Πρίγκου πέντε αὐτόγραφοι τόμοι. Ἀναγράφονται δ' ἐν αὐτοῖς γεγονότα δεῖ ἦλθεν εἰς Ἀμστελδαμον μέχρι τοῦ 1774. «Καὶ παρακάτω.» Ἀριθ. 131 Ἰωάννου Πρίγκου, εἰδήσεις ἀφορῶσαι εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ σημειώσεις».*

Φυσικὰ καὶ μετὰ τὴ δημοσίευσή του καταλόγου δὲ βρέθηκε κανένας πού νὰ διασχίσῃ τὸ Πήλιο καὶ νὰ πάῃ στὴ Ζαγορὰ γιὰ ν' ἀσχοληθῇ ἰδιαίτερα μὲ τὸ χειρόγραφο αὐτό. Ἔτσι, ἔμεινε ἀπὸ τότε κλεισμένο μαζὶ μὲ τ' ἄλλα χειρόγραφα σ' ἓνα ὑγρὸ καὶ σκοτεινὸ κελλί τῆς ἐκκλησιαστικῆς Μεταμόρφωσης, καὶ μάλιστα παραρριγμένο, ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀστάχυτό καὶ ἀπὸ χοντρὸ χαρτί τοῦ XVIII αἰῶνα, δὲν ἐγέμιζε τὸ μάτι τῶν κοινοτικῶν

ὑπαλλήλων, μπροστὰ στοὺς βύρσινους τόμους τῶν Γραφῶν καὶ ἄλλων ὀρθοσκευτικῶν βιβλίων, πού ἀποτελοῦν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ζαγοράς.

Ἐπιφυλάσσονταν λοιπὸν σ' ἐμένα, ὅταν, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1929 πῆγα στὴ Ζαγορὰ μ' ἐντολὴ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, γιὰ νὰ μελετήσω τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τοῦ Πηλίου, ἐντελῶς τυχαῖα νὰ τὸ προσέξω καὶ νὰ μελετήσω τὸ περιεχόμενό του.

Ὁ συγγραφέας τοῦ χρονικοῦ λέγεται Ἰωάννης Πρίγκος καὶ καταγόταν ἀπ' τὴ Ζαγορὰ. Νέος ἀκόμα, ἔφυγε στὰ 1740 στὴ Σμύρνη καὶ κατόπιν στὸ Ἀμστερδαμ, ὅπου ἐμπορεύσταν. Ποιὸ ἦταν τὸ εἶδος τοῦ ἐμπορίου του καὶ κατὰ πόσον ἦταν μικρὸ ἢ μέγαλο δὲ φαίνεται ἀπ' τὸ χρονικὸ του, γιατί ἀπέφυγε συστηματικὰ ν' ἀναγράψῃ σ' αὐτὸ ζητήματα πού ἀφοροῦσαν τὴν ἀτομικὴ του ζωὴ. Πάντως εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἦταν ἀσήμαντο καὶ ὅτι στὸ τέλος ἔγινε πολὺ πλούσιος.

Ὁ ἐμπορὸς λοιπὸν αὐτὸς συνήθιζε στὶς ὥρες τῆς ἀνάπαυσής του νὰ σημειῶνῃ, σ' ἓνα μεγάλο κατάστιχο—folio, κάθε γεγονὸς πού τὸ θεωροῦσε ἐνδιαφέρον καὶ ἀξιωματικόν, εἴτε ἀπ' τὴ δημόσια ζωὴ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἀμστερδαμ, εἴτε ἀπὸ εἰδήσεις πού τοῦ ἤρχονταν μὲ γράμματα ἀπὸ γνώριμους του ἐμπόρους τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Πόλης καὶ πού ἀφοροῦσαν τὰ ἑλληνικὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς, εἴτε τέλος ἀπὸ τὰ διεθνεῖς γεγονότα τῆς ἐποχῆς πού τὰ διάβαζε στὶς ὀλλανδικῆς ἐφημερίδες. Ἀνέγραφε τὸ γεγονὸς ἢ τὴν εἰδηση ὑπὸ τύπο ἡμερολογίου καὶ κατόπιν τὰ ἐσχολίαζε διὰ μακρῶν, ἀναπτύσσοντας τις σκέψεις καὶ τις κρίσεις ἐπάνω σ' αὐτά. Ἡ δουλειὰ αὐτὴ ἐδάρταξε πολλὰ χρόνια, δηλ. ἀπὸ τὰ 1755 πού πρωτοπῆγε στὸ Ἀμστερδαμ, ἕως μὲ τὰ 1774. Τὰ σημειώματα του αὐτὰ δὲν γράφτηκαν μὲ τὸν ἴδιον χρονολογικὸ ρυθμὸ.

Ὄταν οἱ πολιτικὲς περιστάσεις ἦταν κρίσιμες καὶ τὰ γεγονότα ἀλλεπάλληλα, τὸ χρονικὸ διάστημα ἀνάμεσα στὰ σημειώματά του ἦταν μικρὸ. Ὄταν πάλι συνέβαινε νὰ μεσολαβοῦν περίοδοι ἡσυχίας καὶ τὰ σπουδαῖα γεγονότα ἐσπάνιζαν, οἱ σημειώσεις του γίνονταν ἀραιές, ἀλλὰ ποτὲ δὲν διακόπηκαν. Ἔτσι, μὲ τὸν καιρὸ, ἐσχηματίστηκαν 6 ὀγκώδικοι τόμοι, τοὺς ὁποίους ὅταν, πλούσιος πιά, γύρισε ὁ συγγραφέας στὴ Ζαγορὰ στὰ 1776, τοὺς ἔφερε μαζὶ του καὶ σώθηκαν ἐκεῖ ἴσα μὲ σήμερα.

Ἡ γλῶσσα τοῦ χρονικοῦ εἶναι ἀμιγῆς δημοτικὴ, δηλ. ἡ ὀμιλουμένη τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὁ συγγραφέας του δὲν εἶχε γλωσσικὴ μόρφωση καὶ γιὰ νὰ μὴν πελαγῶσῃ στὴ λόγια γλῶσσα τῆς ἐποχῆς, ἐπροτίμησε νὰ γράψῃ τὴ γλῶσσα πού μιλοῦσε. Ἡ γραφὴ του εἶναι ἀπόλυτα φωνητικὴ. Ἐπειδὴ ἀγνοοῦσε τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία, δὲ δοκίμασε κανὲν νὰ ἐπιτηδεύῃ, ἀλλὰ γράφει πέρα πέρα μὲ φωνητικὴ γραφὴ καὶ ὅταν ἀκόμα ἀντιγράφῃ πατριαρχικῆς ἐγκύκλιος ἢ ἔγγραφο πού συνέταξεν λόγιοι.

Ἡ σπουδαιότητα καὶ ἡ χρησιμότητα τοῦ χρονικοῦ εἶναι πολλαπλὴ: 1) Παρέχει πληροφορίες γιὰ τὸ πόσο περίπου ἦταν οἱ Ἕλληνες ἐμποροὶ τοῦ Ἀμστερδαμ κατὰ τὰ μέσα καὶ τέλη τοῦ XVIII αἰῶνα, πῶς ζοῦσαν ἐκεῖ, πῶς τελοῦσαν τὰ τῆς ὀρθοκείας τους καὶ πῶς σκέπτονταν γιὰ τὰ γενικώτερα ἑλληνικὰ ζητήματα τοῦ καιροῦ τους. Καὶ εἶναι πολὺ χρήσιμες οἱ πληροφορίες αὐτές, γιατί ὅλοι ξαίρουμε τὸ σπουδαιότατο ρόλο πού ἐπαιξάν οἱ Ἕλληνες ἐμποροὶ τῆς διασπορᾶς στὴν πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ ἀναγέννηση τῆς Ἑλλάδας. 2) Παρέχει πληροφορίες γιὰ πλεῖστα ὅσα γεγονότα τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, μὲ τὴν ὁποῖαν οἱ ξενητεμένοι αὐτοὶ ἐμποροὶ βρίσκονταν σὲ ἀδιάκοπη ἐπαφὴ μὲ γράμματα καὶ ταξιδιώτες. 3) Παρέχει πλῆθος εἰδήσεις γιὰ τὰ ἑλληνικὰ γεγονότα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1769—1774 καὶ δίνει ζωηρὴ εἰκόνα τῆς συγκίνησης καὶ τῆς ἀγωνίας, μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ ἑλληνισμὸς τῆς διασπορᾶς παρακολούθησε τότε τὸν πόλεμον αὐτόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον τόσα πολλὰ περίμενε. 4) Παρέχει χαρακτηριστικὲς πληροφορίες σχετικὰ μὲ τις σχέσεις τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἀμστερδαμ πρὸς τὴ Ρωσσία καὶ τοὺς Ρώσσους λογίους πού ἐμεσίτευαν γιὰ

τὰ ζητήματα τους στοὺς ἰσχυροὺς τῆς Ρωσσίας καὶ στὴ Ρωσικὴ Αὐλὴ.

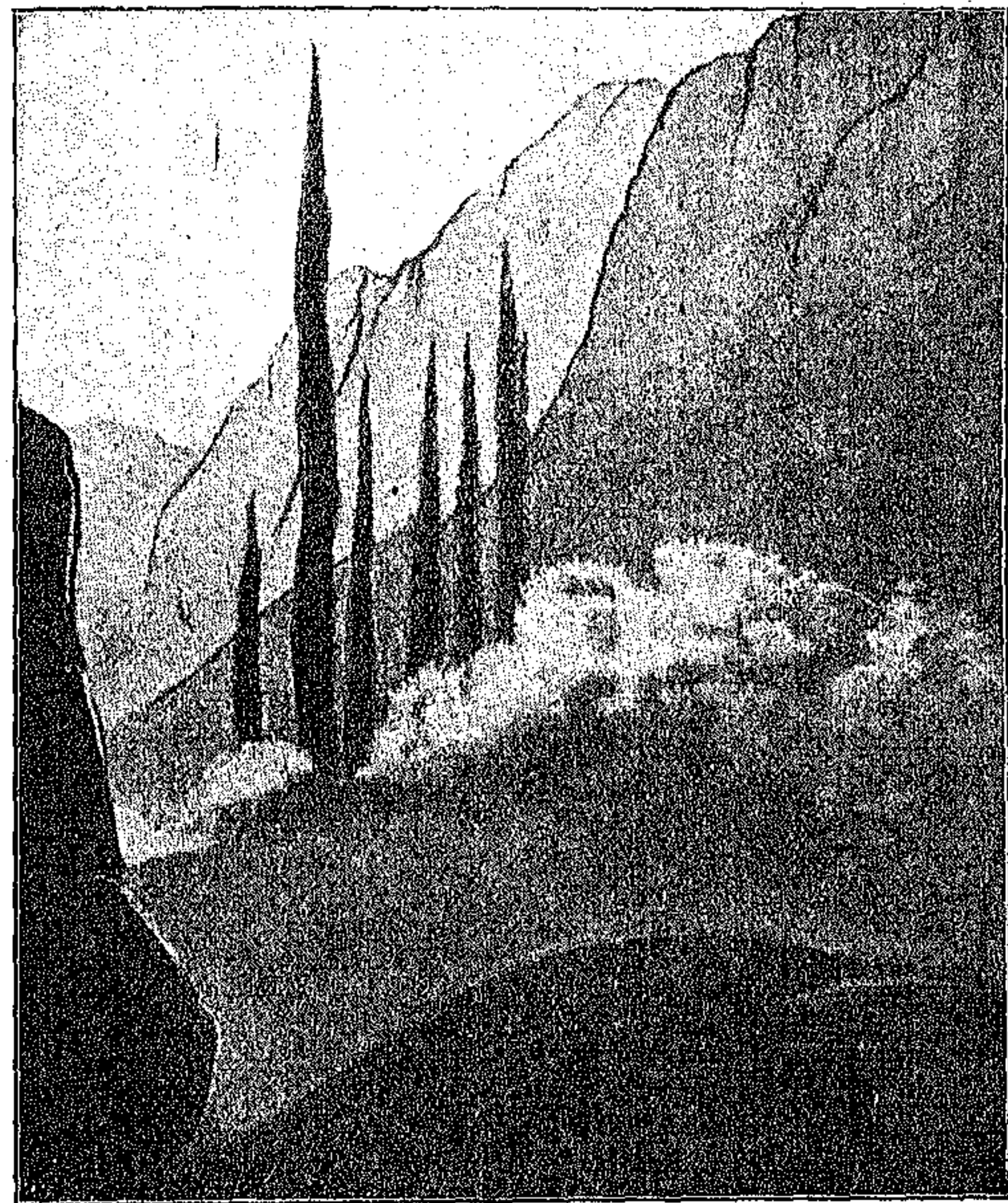
Ὅπως εἶναι γνωστὸ, γιὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἔχουμε κι' ἄλλες πηγές γιὰ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, ἀπὸ περιγραφῆς περιηγητῶν, ὅπως εἶναι οἱ Wehler καὶ Spon, ὁ Choiseul-Gouffier, ὁ Rouqueville, ἢ ἀπὸ ἀπομνημονεύματα ἀξιωματικῶν πού ἔλαβαν μέρος, στὸ ρωσοτουρκικὸ πόλεμο, ὅπως ὁ Jurien de la Gravière καὶ ὁ Pachi van Krienen. Ἐπίσης ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τοῦ Σεργίου Μακρᾶλου περιέχει πλῆθος εἰδήσεις γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἰδίως ἀλλὰ καὶ τὰ γενικώτερα ζητήματα τῆς ἐποχῆς. Ἀλλὰ κάθε μιὰ ἀπὸ τις πηγές αὐτές ἔχει βέβαια δικὴ τῆς χρονολογικὴ περιοχὴ καὶ προπαντὸς δικὴ τῆς ἀποψη. Ἀλλιῶτικα ἔβλεπε τὰ πράγματα ἓνας περαστικὸς ἀρχαιολόγος περιηγητῆς, ἀλλιῶτικα ἓνας γάλλος ἀξιωματικὸς πού φοβόταν τὴ ρωσικὴ ἐπικράτηση στὴν ἑλληνοτουρκικὴ Ἀνατολή, ἀλλιῶτικα ἓνας Ρώσος καὶ ἀλλιῶτικα ἓνας ρωμιοὺς κληρικὸς, ὁ ὁποῖος ἔτρεπε, γιὰ τὴ διάδοσή τὴν Ἑλλάδα τῶν ἀθεϊστικῶν ἀρχῶν τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασης πού θὰ ἐσάρωναν, μαζὶ μὲ τις ἄλλες τυραννίες, καὶ τὴ δικὴ του ἐξουσία. Ὁ χρονογράφος τοῦ Ἀμστερδαμ ἔχει κι' αὐτὸς τὴ δικὴ του ἀποψη. Εἶναι πολὺ εὐκόλο νὰ ἐννοήσῃ κανένας ὅτι ἓνας ἐμπορὸς, πού ζοῦσε σὲ μιὰ ἀπ' τις μεγαλύτερες ἐμπορικῆς κοσμοπόλεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μνημένος στὸν ἰδεολογικὸ ὄργανό πού παρουσίαζε τότε τὴ ἀστικὴ τάξη στὴν προοδευτικὴ καὶ δημιουργικὴ τῆς ἀνύψωση, καὶ μετέχοντας σ' ὅλα τὰ ἀγαθὰ πού ἀπέρρεαν ἀπ' τὴν ἐλεύθερη ἐπαγγελματικὴ ὀργάνωσή τῆς, εἶναι εὐκόλο νὰ ἐννοήσῃ κανένας ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν ἀντιμετώπιζε τὰ πράγματα μὲ τὸν ἴδιον τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον καὶ ἓνας ἄλλος πού ζοῦσε μέσα σὲ περιβάλλον διαφορετικόν. Αὐτὸ θὰ φανῇ πιὸ κάτω.

Γιὰ νὰ δώσω μιὰ ὅσο τὸ δυνατόν πληρέστερη ἰδέα τοῦ πολυσύνθετου περιεχομένου καὶ τῆς πολλαπλῆς χρησιμότητος τοῦ χρονικοῦ, θὰ παραθέσω ἐδῶ μερικῆς περιεκτικῆς τοῦ ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα γιὰ τὰ ὁποῖα μίλησα παραπάνω. Καὶ πρῶτα γιὰ τὴ ζωὴ τῆς ἑλληνικῆς παροικίας τοῦ Ἀμστερδαμ (1).

(1) Χάριν ἐνκόλλιας γιὰ τὸν ἀναγνώστη, μεταγράφω τὸ κείμενο τοῦ χρονικοῦ μὲ τὴ συνηθισμένη ὀρθογραφία.

(1) Ἡ πραγματεία αὐτὴ διαβάστηκε ἀπ' τὸ συγγραφέα στὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν κατὰ τὴν 13^{ην} Συνεδρία τῆς 20^{ης} Νοεμβρίου 1930 στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ - ΖΩΓΡΑΦΟΙ

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΣΙΝΑ

«1755. Δεκέμβριον ἦλθα στήν Ὀλλάνδα στόν Ἀμστερδαμ καί ἤυρα ἐδῶ ρωμαῖοι κάτοικοι: τὸν μισὲ Δημήτρη Πηγάζη καί Μικὲ Αὐγερινὸ καί ἀδελφὸ τοῦ Ἰωάννη ἕνα σπίτι τὸν μισὲ Λεονῆ Ἀμοιρο μὲ τὸν Παναγιώτη ἕνα σπίτι τὸν σιὸρ Μιρένη (;) Ἡσαΐα μὲ τὸν ἀδελφὸ τοῦ Στέφανο Ἡσαΐα ἕνα σπίτι τὸν κύρ Ἀντώνη Ζιγκριλάρα καί ἐγὼ Ἰωάννης Πρίγκος ἕνα σπίτι καί εἶχαν οἱ πρὸ ἡμᾶς γράφει στήν Σμύρνην τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτη κυρίου δεσπότη Νεοφύτου, στέλνοντας τὸν Ἀλέξιον Καζάκο, ρωμαῖο ἐποῦ 12 χρόνοι ψάλτης ἦταν στήν Ἐγκλιτέρα στήν ἐκκλησίαν καί τὸν ἐχειροτόνησε ὁ ἅγιος Ἀντιστίας κατ' ἐπιτροπήν Σμύρνης καί τὸν ἐστειλαν ἐδῶ καί τὸν ἤθερα ἐδῶ ἐγὼ ἀφεῦ ἦλθα, μετωνομασμένος Ἀμβρόσιος Παρτζικάλας, καί εἶχε ἀπὸ τὰ ἀνωθι 4 σπίτια πρὸ f. 6 ἀπὸ κάθια ἕνα διὰ ζωοτροφίαν του καί ἀπὸ μία δυὸ φορές τὴν ἐβδομάδα νὰ τρώη σὲ κάθια σπίτι καί διὰ νοίκι του τὸν χρόνον f. 60, κάθια σπίτι νὰ δίνωμε ἀπὸ f. 15. Εἶναι καί ὁ μπάρμπα Νικόλας Μηλιώτης κάτοικος καί ἄλλαι χριστιαναὶ ὁρθόδοξοι περαστικοί, λίγοι πραγματευταὶ καί πολλότεροι ναῦται, ὅπου ταξιδεύουν μὲ τὰ ὀλλανδέζικα καράβια καί ἄλλοι ὅπου σπουδάζουν ἀπὸ παντοῦ στή Λέυδα. Ὅπου εἶναι τώρα ἐκεῖ ὁ Χριστόδουλος Σμυρναῖος καί ὁ Κωνσταντῖνο Πιπίνης ρουσσος, ὅπου καί ἐλθονται ἕνα-δυὸ φορές τὸν χρόνο καί ἀκοῦνε τὴν ἁγίαν λειτουργίαν, καί Μοσκόβοι περαστικοὶ ἀπὸ κάθια λογιῆς κατάστασιν, μεγάλοι πριντζίπαι καί μικροὶ δὲν ἀπολείπουν νὰ περνοῦν.

» Ἐχομε τὴν ἁγίαν μας ἐκκλησίτζα ἀπάνω σὲ ἕνα μαγαζὶ τοῦ Πηγάζη καί Αὐγερινοῦ, σὲ ἕνα σόλδορο ὅπου τὸ λένε τὸ μαγαζὶ ὀλλανδέζικα, μὲ ἁγίες εἰκόνες καί ἄλλα χρειαζόμενα τῆς ἁγίας λειτουργίας. Καί εἶναι πολὺ νὰ ἔχωμε τέτοια χάρη τόσο μακριὰ ἀπὸ τοὺς τόπους μας, ἐδῶ στόν τόπο τῶν Λουθηροκάθινων, βγάνομε καί δίσκο τοῦ παπᾶ μας τὸν χρόνο δυὸ φορές τὴν Λαμπρήν καί τῶν Χριστουγέννων, καί τῶν Φώτων ἐλθεται καί μᾶς ἀγιάζει» κ.τ.λ. — Καί ἐπιλέγει: «ὁ θεὸς ἀχωρέσ' τοὺς ὅπου ἦτον ἀφορμὴ σὲ αὐτὸ τὸ καλὸ, ὅπου εἶναι παρηγορία νὰ λέμε ἕνα κυριελέησον, νὰ μὴν ἀσεβήσωμε. Ἐσπερινὸ κάνομε πότε σὲ σπίτι τοῦ ἐνοῦ πότε στοῦ ἄλλουνοῦ, τὸ περισσότερο στοῦ Ἀμοιροῦ τὸ

σπίτι, ὅπου αὐτὸς καί ὁ Μικὲ Αὐγερινὸς εἶναι οἱ ψαλτάδες μας».

Γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸ ὅποιο τοὺς ἐπέτρεφαν οἱ ὀλλανδικὲς ἀρχὲς νὰ λειτουργήσουν στήν ἐκκλησία τους, σημειώνει τὰ ἑξῆς, ἀπὸ πληροφορίες τίς ὅποιες τοῦ εἶχαν δώσει: «Στὰ 1752 περὶ τῆς ἀπὸ ἐδῶ ὁ πρῶτος Ἀρκαδίας Γεράσιμος Αὐλωνίτης ἠθέλησαν οἱ Ρωμαῖοι νὰ λειτουργήσῃ καί ἐπάσαν οἱ Ρωμαῖοι μὲ φίλους ὀλλανδέζους, μὲ τὸν Σχομάκερ καί ἄλλους, καί ἐγύρεφαν θέλημα σὲ παλάτι καί τοὺς ἀρωτήσαν τίποτις εἶναι καί εἶπαν Ἑλληνες Χριστιανοί, καί τοὺς ἀρωτήσαν ἂν ἔχουν τὴν πόρτα ἀνοικτὴ νὰ βλέπει κάθια ἕνας ὅταν λειτουργοῦνε, καί εἶπαν «ναί». Καί τοὺς ἐδόθη ἀδεια διὰ 6 μῆνες νὰ λειτουργήσουν καί αὐτὸς ὁ λίγος καιρὸς ἐγένε διὰ πάντα, καί τὴν πρώτην φορά ὅπου ἐλειτούργησαν εἶχαν στήν πόρτα ντιντίρδου, ἦγουν σεῖμένηδες, καί ἐστάθησαν ἕως ὅπου ἀπολειτούργησε καί ἐτζί ἐγένε ἡ ἀρχὴ πλέον καί πολλοὶ τῶν ἐντοπίων καί γραμματισμένοι καί ἰδιῶται ἦλθαν πολλὰς φορές καί εἶδαν».

Ἐννοεῖται ὅτι στήν ἡρεμὴν καί εὐσεβῆ αὐτῆ ζωὴν τοὺς δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ μὴ μεσολαβοῦν πότε-πότε καί τὰ συνηθισμένα μικροσκάνδαλα, τὰ ὅποια ὁ χρονογράφος μας δὲν παρέλειπε νὰ ἐξιστορῇ καί νὰ σχολιάζῃ διὰ μακρῶν. Ὁ παπᾶς, τὸν ὅποιον εἶχαν καί μισθοδοτοῦσαν κατὰ τὸν τρόπο ποῦ ἀναφέρει πρὸ πάντων, ἦταν, ὅπως παίρνει ἀφορμὴ πολλές φορές νὰ διαπιστώσῃ μὲ πικρία ὁ συγγραφέας τοῦ χρονικοῦ, πολὺ φίλος τοῦ κρασιοῦ. Ἦν βαρὺ αὐτὸ ἐλάττωμα εἶχε ἐπακόλουθα γιὰ τὸ εὐσεβὲς πλήρωμα τοῦ Ἀμστερδαμ καί ἰδοῦ μερικά:

«8 Μαρτίου 1761. Ὁ παπᾶς μας ἐπῆγε καί ἐγύμνωσε τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὸ νὰ εἶχε αὐτὸς τὸ κλειδί καί τὰ πῆρε στήν κάμαρην του καί ἐσαφίστηκε μέσα διὰ χρέος ὅπου εἶχε κάμει ἀπὸ πρὶν μὲ τὸ κρασί ὅπου τὸ ἀγαποῦσε. Καί μὲ πολλὰ ἐπῆραμε τὰ ὅσα ἔστειλε ὁ μπαρόν Στρόγανος, τὰ δὲ τοῦ Ὀστερμανν (πρόκειται ἐδῶ γιὰ δωρητὲς τῆς ἐκκλησίας) τὰ ἐπῆρε αὐτὸς καί πάει διὰ τὸν Λεβάντη κρυφά, ὅπου νὰ τὸν πιάγαν ἠθελε μᾶς γίνε μασκαράλικο. Καί μᾶς λένε στή μπουρσα: «ὁ πάπα σὰς ἐσαφίστηκε καί ἐφυγε» καί ἄλλα τέτοια. Αὐτὰ τοὺς φέρει τὸ κρασί: εἶδὲ νὰ μὴν εἶχε αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα ἠθε-

λε εἶναι ἄλλος ἄνθρωπος. Καί μείνωμε χωρὶς λειτουργία μερικὸν καιρὸ. Ὁ παπᾶς μας εἶχε ἄλλην κάμαρα ὅπου κοιμόνταν, ἄλλο μακρυὰ ἀπ' τὴν ἐκκλησία καί μακρυὰ ἀπὸ ἐμᾶς, καί τοῦ ἐμπῆξαν πολλὰ ἄσπρα ἀπὸ αὐτονοῦς τοὺς περαστικοὺς Ρουσσους, ὅμως ἀπὸ αὐτὰ δὲν τὸν φτάναν, ὅτι εἶχε πολλὴ εὐλάβεια σὲ πρῶτο θεοῦ ὅπου ἔκαμε ὁ κύριος μας ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας — τὸ ὕδωρ εἶνον — καί πολλὰ βιβλία ἐπούλησεν ἐμᾶς ὅπου τὰ ἀγόραζε καί μᾶς τὰ μεταπούλησε καί πολλὰ ἀγόραζε διὰ τὴν Ρουσία, μὲ ὁρῆνια τοῦ Πολίτικα καθὼς φαίνεται σὲ δευτέρου, ὅπου μὲ αὐτὸν μόνον εἴκοσι πέντε χιλιάδων φιορινίων βιβλία ἀγόρασε καί ἄλλα διὰ τὴν Ἐγκλιτέρα. Ἦτον προκομμένος, διὰ ἐπάνω καί κάτω ἔτοιμος. Ἀγάπα τοὺς Ρουσσους περισσότερο ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Διατοῦτο εἶναι καλὰ Ρουσσοὶ Ρουσσοὶ νὰ ἔχουν καί Ρωμαῖοι Ρωμαῖοι, καί τότε εἶναι καλὰ τὰ πάντα καί ἀκούει κάθια ἕνας τὴ γλώσσα του στήν ἐκκλησίαν, ὅπου παλλὰς φορές ρουσσικά λειτουργοῦν διὰ τοὺς Ρουσσους καί δὲν ἀκούαμε τί λέγει, καί ὁμοίως ἄλλες φορές οἱ Ρουσσοὶ δὲν ἀκούαν τί λέει».

Δὲν ἀρκεῖται ὅμως σὲ τὰ παραπάνω σχόλια, ἀλλὰ καί τοῦ γράφει στή Σμύρνη, ὅπου ἀπο-

σώθηκε συναποκομίζοντας τὰ κλοπιματὰ ἱερὰ σκεύη, μεταξὺ ἄλλων καί τὰ ἑξῆς: «Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ συγχωρήσῃ σὲ κρίμα ὅπου ἔκαμες, ὅπου χάλασε ἡ ἐκκλησία, ὅπου τὴν ξεγύμνωσες καί ἀφήσαμε τὴν κάμαρα καί εὐρισκόμαστε χωρὶς λειτουργία, ὅτι νὰ πορευθοῦν καλύτερα αὐτὰ δὲν ἀκολουθοῦσαν καί ἰδὲ νὰ μετανοήσῃς νὰ σωθῆς.» Καί γιὰ νὰ μὴ μείνη χωρὶς τέλος ἡ ἱστορία, θὰ προσθέσω ὅτι δὲν ἐσώθηκε ὡς τὸ τέλος ὁ δυστυχῆς, γιὰ τὸ ὕστερ' ἀπὸ λίγο, μὰ ἐπιστολὴ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, τὴν ὅποια δὲν παρέλειψε νὰ

νά ζοῦνε οἱ ἐπήκοοι του, παρὰ τὸν μέλλει νά τοὺς ἀφανίσει καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὡς καὶ τὰ κτίρια».

Καὶ σὲ ἄλλη σημείωση με ἡμερομηνία 6 Ἀπριλίου 1774. «Ἐ θεὸς μεγαλοδύναμη, ἔνωσέ τους τοὺς χριστιανοὺς βασιλεῖς νά κάμουν ἐτοῦτο τὸ ἔργο, νά ἐλευθερωθοῦνε οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν τυραννία καὶ δυναστεία τοῦ Τούρκου, διὰ νά βασιλεύῃ ἡ δικαιοσύνη, νά μὴν ἀδικηταί τινάς, ἀλλὰ νά εἶναι βέβαιος ὁ κάθε ἕνας εἰς τὴν ζωὴν του καὶ εἰς τὸ ἐδικόν του καὶ ὄχι ὡς εἶναι τώρα, ὅπου εἶναι τρομάρα, ὅπου φοβάσαι καὶ τὸν ἦρκιον σου καὶ με ὄλο αὐτὸ φτάνει νά ἔχεις ὀλίγο τι, δὲ λείπουν οἱ ἀθάνες νά σὲ κάμουν νά τὸ χάσεις νά σὲ πτωχύνουν, νά σὲ ἀφανίσουν, καθὼς κάνουν οἱ τούρκοι με τοὺς χριστιανούς, ὅπου τοὺς ἐπτώχυναν καὶ τοὺς ἐρήμαξαν με τίς ἀδικίες καὶ ἀρπαγές οἱ ἀδάνηδες, ὅπου με τὸ νά εἶναι κακὸς ὁ ἐξουσιαστής εὐρίσκουν χώρα οἱ κακοὶ καὶ κάνουν τὴν κακία, ἀδικῶντας καὶ παίρνοντας τοῦ ἀλλοῦ τοῦ κτλ.»

Καὶ γὰρ νά συμπληρωθῇ ἡ ἐντύπωσι διὰ τὸν καημὸ τὸν ὁποῖον, ἐλεύθερος αὐτὸς, αἰσθάνεται γιὰ τὴ σκλαβιά τῶν ὁμοεθνῶν του, παραθέτω ἕνα ἀκόμη σχετικὸ σημείωμ:

«Ὁλλάνδα 12 Ἰουνίου 1768. Ὁ Πρίντζιπας γυρῶζει στὶς χώρες καὶ τοῦ κάνουν πολλὰ καὶ μεγάλα τιμὰς, μάλιστα στὸ Ἀμστερδαμ ἔγινε μεγάλη φωτοχυσία ὄλη νύχτα, καὶ τὸ παλάτι ὀμπρὸς ἦτον με πολλὰς χιλιάδες καντήλια σκεπασμένο καὶ ὁ κρημὸς με 6000 φανάρια. Ἐύρωθεν στὸ θαυμαστὸ ὄρολογι καὶ μέσα στὴ μεγάλη σάλα ὅπου ἔγινε ὁ χορὸς, καντήλια 8000 καὶ ἦτον ἔως 400 ἀρχόντισσες με διαμάντια ἀπειρα ὅπου ἔστραπτε καὶ ἐχόρεψαν μαζί με τὴν πριντζέσσα κτλ.»

» Καὶ ἀφοῦ εἶδε ἕνας ὀρθόδοξος αὐτὴν τὴν παράταξιν, ἀπερνώντας ὁ πρίντζιπας χαιρετώντας ὄλους τοὺς στεκόμενους δεξιὰ καὶ ἡ πριντζέσσα τοὺς ἀριστερά, ἐπεριχόθη δάκρυα ὁ Ρωμαῖος ὅπου τοῦτα γράφει: «Οἱ κρίμασι Κύριε, εἶπε, καὶ διατὶ ἐμεῖς νά εἴμεστε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν Τούρκο, καὶ διατὶ ἐμεῖς νά εἴμεστε ὑπόδουλοι καὶ νά μὴ ἔχωμε καθὼς ἐτοῦτοι βασιλεῖο καὶ ἐλευθερία; ἔλεος σὺ κύριε, ὅπου ἐλευθέρωσες τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ Φαραῶ, ἐλευθέρωσε καὶ ἐμὰς τοὺς ὀρθόδοξους χριστιανούς ἀπὸ

τὸν Τούρκο... Ὁ Θεὸς νά γίνῃ καὶ εἰς ἐμὰς ἔλεος νά ἐλευθερωθῇ τὸ γένος ἀπὸ τὸν Ἀγαρινόν, ὁ Θεὸς νά ἐννεύσῃ εἰς τὴν καρδίαν τῆς Βασιλείας Ρουσίας, ὅπου εἶναι ὀμπόστη, νά μὰς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τὸν βαρὺν καὶ τὸν ἀδύστακτον, τὸν ἀδικον, τὸν ἀρπαγον, τὸν ἀπιστον Τούρκο, διὰ αὔξησιν, στερέωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ναὶ κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν γίνου ἔλεος. Ἔως πότε βασιλεύει αὐτὸ τὸ ἡμισυ φεγγάρι ὅπου κυριεύει τὴν πόλιν τοῦ Κωσταντινου; Ἀπὸ τὰ 1454 (sic) ἔως τώρα 1768, χρόνοι 314. Φτάνει Θεέ μου ἡ ὀργή σου, μακροθύμησον, ἀκόμη δὲν σῶθηκαν οἱ ἀμαρτίες νά μὰς ἐλευθερώσῃς, Θεέ μου; Ἐπαραοργίσαμε τὴν καλοκαγαθίαν σου καὶ διὰ τοῦτο μὰς ἔβαλες σὲ ὑποταγὴ τοιοῦτου ἀγρίου θερίου τοῦ ἀσεβοῦς Ἀγαρηνοῦ. Θεέ μου, νεύσον εἰς τὰς καρδίαις τῶν χριστιανῶν βασιλέων νά ὁμονοιῶσιν νά ἐξαθρακίσουν αὐτὸν τὸν αἰμοβόρον λύκον, αὐτὸ τὸ ἀχόρταγο τὸ γίανο(;) ζῶο, ὅπου ἡ ζωὴ του εἶναι σὰν τοῦ χοίρου, εἰς τὴν τροφήν καὶ τὴν τροφήν, στὴν ἀδικία με τὰ δόσιματά του, βάρη ἀπάνω εἰς βάρη, διὰ νά μὰς λιγάνῃ, νά μὰς ἀφανίσῃ. Θεέ μου ἀφάνισέ τον, ὡς πάγη αὐτὴ ἡ ὀργή ἐκεῖ, ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦλθε. Ἀσήκωσε, Θεέ μου, ἕναν ἄλλον Ἀλέξανδρον, ὡς ποτε ἐκεῖνος τοὺς Πέρσας ἔδιωξε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἔτσι καὶ αὐτὸν τὸν τύραννον νά τὴν διώξῃ, νά λάμψῃ πάλε ἡ χριστιανοσύνη στοὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος καθὼς καὶ πρῶτα κτλ.»

Οἱ σημειώσεις τοῦ χρονικοῦ ποὺ ἀναφέρονται στὰ πολιτικὰ γεγονότα, ἀρχίζου μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, καὶ ἀκριβέστερα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ 1770. Ὁ συγγραφέας τοῦ χρονικοῦ μολονότι βρῆσκει πολὺ μακρὰ ἀπ' τὸ θέατρο τοῦ πολέμου ἐκείνου, χάρις στὴ συχνὴ ἐπικοινωνία ποὺ εἶχε τότε τὸ Ἀμστερδαμ με τὴν Ἀνατολή με ταχυδρόμους τῆς στεριᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, κατῶρθινε νά μανθάνῃ ἀπὸ γράμματα καὶ ἀπὸ τίς ὀλλανδικὰς ἐφημερίδας καὶ νά παρακολουθῇ με ζῆλον ἀδιάπτωτο τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, νά τὰ σημειώσῃ καὶ νά τὰ σχολιάσῃ κατὰ τὴν συνήθειά του. Καὶ βλέπουμε στὰ σημειώματά του αὐτὰ με πόση χαρὰ μανθάνει τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, βέβαιος πῶς ἡ νίκη τῆς Ρωσίας θὰ σημάξῃ τὸ τέλος τῆς σκλαβιάς τῶν ὁμοεθνῶν του, καὶ με πόση ἀγωνία καὶ φόβος ἀντιμετωπίζει κάθε εἰδηση γιὰ συμβιβασμὸ καὶ δια-

πραγματεύσεις τῶν ἐμπολέμων, βέβαιος ὅτι ἡ συνέχιση τοῦ πολέμου θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν νίκη στὰ ρωσικὰ ὄπλα, καὶ τέλος πόση πικρία καὶ ἀπογοήτεψη νοιώθει ἀπὸ τὴν διάφευση τῶν προσδοκιῶν του, τὴν ὁποῖαν ἐπέφερε ἡ συνθήκη τοῦ Κιουτσούκ-Καϊναρτζή στὰ 1774. Γιὰ νά δώσω μιὰ ἰδέαν τοῦ περιχομένου τοῦ χρονικοῦ καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ σημείω, παραθέτω ἀπὸ τὸ πέλαγος τῶν σημειωμάτων μερικὰ.

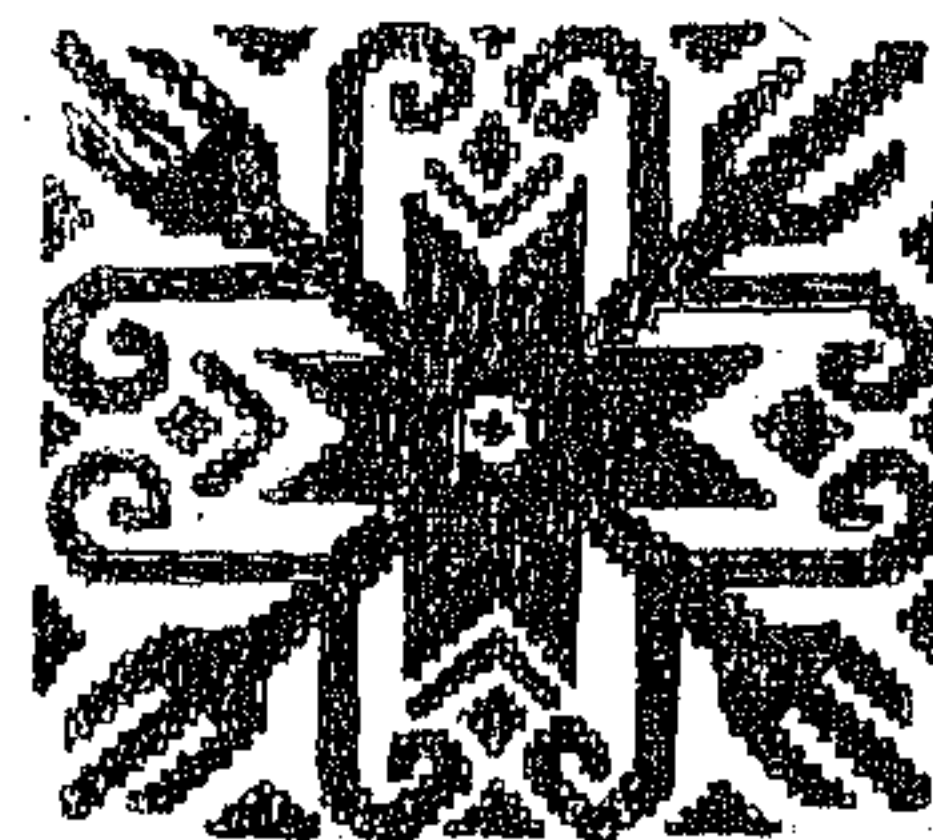
«Ἀπὸ τῆς Τουρκίας τὰ σύνορα 5 Μαρτίου 1770. Ἐξήτησε ὁ Βεζύρης νά τοῦ στείλουν συμβουλάτορας, διὰ μὴν εἶναι εἰς κίνδυνον τὸ κεφάλι τον καθὼς συμβαίνει συχνάκις καὶ τοῦ ἔστειλε ὁ σουλτᾶνος δυὸ γέροντες πασιάδες, δυὸ καζασκέριδες, τέσσερις κατήδες καὶ δυὸ μαθημένοι τοῦ πολέμου ρινεγάδοι, ἀπὸ φραντσέζους ποὺ ἀργήθηκαν τὸ Χριστὸ καὶ ἐπίστεψαν τὸν Μωαμέτη. Ἀπὸ τέτοιους ὅπου ἀργῶνται τὴν πίστη τους τί ἐμπιστοσύνη ἀναμένεις; Πολλοὶ Εὐρωπαῖοι γίνονται Τούρκοι διὰ νά μαθαίνουν τῶν Τούρκων τὰ μυστικὰ νά τὰ γράφουν στοὺς βασιλεῖς των, καὶ κρυφὰ εἶναι χριστιανοὶ καὶ στὸ φανερὸ τούρκοι, σινετιάζοντας καὶ ὄλα τῶν τουρκῶν κάνουν καὶ ἀπὸ μέσα εἶναι ἄλλοι καὶ ὁ Τούρκος ἐμπιστεύεται τέτοια ὑποκείμενα καὶ τοὺς ἔχει συμβουλάτορας του.»

«Βενετία 9 Ἀπριλίου 1770. Ἐνας ταχυδρόμος ἦλθε ἀπὸ τὸ νησί τῆς Κορφοῦ καὶ μὰς ἔφερε εἰδήσεις τὸν πάνημὸν τῶν Ρουσσῶν στὸν Μορέα, καὶ ἦδραν εἰς τὴν παλιὰ Πελοπόννησον ὅπου πρῶτα ὀνομάζονταν κόλφος τῆς Λακεδαιμόνιας, καὶ κατὰ τίς εἰδήσεις πολλὰ δυνατὰ τοὺς ἐβόηθησαν τοὺς Ρούσσους

οἱ Μανιάτες, ἕνα πλῆθος ὅπου εἶναι στὰ βουνὰ τῆς Μάνης πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μυστρά, ὅπου εἶναι γένος Λακεδαιμόνων, καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ὀρθόδοξοι, ὅπου καὶ Ρωμαῖοι λέγονται. Αὐτοὶ οἱ Μανιάτες ἀποθένουν διὰ τὴν ἐλευθερία τους καὶ πάντοτε ἐλεύθεροι στάθηκαν ἀπάνω στὰ βουνὰ τους καὶ ἔχουν τὴν τοποθεσίαν τους καὶ δὲν ὑποτάχθηκαν στὸν ζυγὸν τοῦ Ἀγαρηνοῦ, καθὼς οἱ ἐπίλοιποι χριστιανοὶ τοῦ Μορέως καὶ τῆς ἐπίλοιπης Ἑλλάδος. Διὰ τὰ ἐπίλοιπα κάστρη ὅπου οἱ Τούρκοι ἔχουν στὸ Μορέα λένε πῶς εἶναι καλὰ ἀρματωμένα ἀπὸ τούρκους, ἀλλὰ τὰ κάστρη τῶν τουρκῶν παίρνονται με τὰ αὐγά, ὄχι μάλλον με μπόμπες. Ὡστόσο εἶναι καλὰ προβλεπόμενα ἀπὸ χρειαζόμενα, τροφὲς καὶ τροφές, ὅτι οἱ Τούρκοι εἶναι τροφῆς ἀνθρώποι, καὶ κατὰ τίς εἰδήσεις ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν δύναμιν ὅπου ἐτοιμάζουν διὰ τὴν θάλασσα καράβια δουλέθουν με κάθε γληγοράδα. Ἐχτές ἦλθε δεύτερος ταχυδρόμος ἀπὸ τὸν Μορέα καὶ εὐθὺς ἐμίσησε τὸν δρόμον του διὰ τὴν Πετρούπολιν στὴν Ρουσία. Ὁ αὐτὸς ὄχι μόνον μὰς ἐβεβαίωσε πῶς οἱ Ρούσσοι ἦδραν στὴν στεριά στὸ Μορέα, ἀλλὰ ἀκόμη ὅτι πολλὰς χιλιάδες Ἕλληνες, ἦγουν Ρωμαῖοι ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ, ἐνώθησαν με τοὺς Ρούσσους καὶ ἀκόμη ὅτι ἐπῆραν χώρες οἱ Ρούσσοι στὸ Μορέα, τὸ Ἀνδράσι(;) τὴν Καλαμάτα, τὸν Μυστρά καὶ τὴν Κόρινθο, διὰ νά ἐμποδίσουν τοὺς Τούρκους νά μὴν φέρνουν βοήθεια ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι 8 ἀφεντικὰ ρωσικὰ καράβια ἦτον ὀμπρὸς στὴν Μονοβασία καὶ 6 στὸ Ἀνάπλι τῆς Ρούμελης ἐπῆγαν».

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο)

N. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Τὸ μεγάλο παιδί, τὸ ἀγαθό, τὸ πιστό,
ποῦ ἦταν ὅλος καρδιά, καλωσύνη,
ἂν κ' Ἐβραῖος, πάει νὰ βοῆ τὸ Χριστό,
στῶν ψυχῶν, ποῦ τὴ λέν βιβλική, τὴ γαλήνη.

Μελετοῦσε τὰ ἱερά τῆς φυλῆς του βιβλία,
ποιητῆς καὶ σοφός, ὁ Γιωσέφ Ἐλιγιά.
Μιὰ Ρεβέκκα του ἀγνῆ, καὶ τὴν ἔβαλε ἀγία,
σὰ Δαυίδ σὲ μιὰν ἄρπα γλυκειά.

Σὲ χωριὸ μικρονδὸν ἦταν δάσκαλος ἕξνο
κ' ἔρρο ἡ ἀρρώστεια τὸν χτύπησε κεῖ.
Στὴν Ἀθήνα τὸν φέρανε ζωντανὸ-πεθαμένο
γιὰ νὰ σβῆση σὲ μιὰ Κλινική.

Στὴν κοιλάδα, ποῦ λέν Ἰωσαφάτ, πάει ἡ ψυχὴ του,
τὸ Χριστὸ ποῦ ἀγαποῦσε, πάει τώρα νὰ βοῆ.
Ἦταν μέρα Σαββάτου, ἱερό... Τὸ κορμὶ του
τὸ σκεπάσανε μ' ἓνα σεντόνι μακρὺ.

Τ' ἄλλο βράδι, μεσάνυχτα — φαναράκια κρατώντας
κ' ὁ Ραββῖνος νὰ λήη καὶ νὰ λήη—
τὸν ἐπῆραν, σκιές στὸ σκοτάδι γλυστρώντας,
τὸν ἐπῆραν καὶ πάνε οἱ Ἐβραῖοι...

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

ΤΟ ΨΑΛΙΔΙ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ μεγαλώσαμε μαζί. Στὰ
παιχνίδια, στὸ σχολεῖο, στὸ Γυμνάσιο καὶ στὸ
Πανεπιστήμιο ἀκόμα μαζί. Μόνο ποῦ ἤμα-
σταν σὲ χωριστὲς σχολές. Θέλω νὰ σὰς πῶ
πῶς τὸν ἤξερα καλά. Ἴτιποτα δὲν εἶχε κρυ-
φὴ γιὰ μένα ὁ Βασίλης. Οἱ χαρὲς του, τὰ
βασκιά του, οἱ ἀγάπες του, τὰ αἰκογενειακά
του, ὅλα μοῦ ἦταν γνωστά. Μὰ ἔτσι ἤμουν
κ' ἐγὼ ἀπέναντί του. Μὲ δυὸ λόγια, ἤμασταν
σὲν δυὸ ἀδέρφια. Μόνον ποῦ ὁ χαρακτήρας
μας ἦταν διαφορετικὸς. Ἐγὼ δὲν ντρέπου-
μαι νὰ τὸ πῶ: Ἦμουν πάντα ἐπιπόλαιος καὶ
δνειροπόλος. Ἐκεῖνος ἦταν ἓνα μυαλὸ θετι-
κὸ καὶ δουλεутάρικο. Πάντα εὑρίσκε καιρὸ
νὰ κάμη κάτι περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἦταν
ὑποχρεωμένος. Ἔτσι, ὅταν σπουδάζαμε στὴν
Ἀθήνα, ἐκεῖνος τὰ κατάρφερε νὰ γραφτῆ καὶ
στὸ Ὄδειο, νὰ μάθη καλοῦτοιχο βιολί καὶ
νὰ διακριθῆ στὸν Πανελλήνιο Γυμναστικὸ
Σύλλογο ὡς ἀθλητῆς. Εἶχε ἓνα ὥρατο κορμὶ
μὲ γερούς μυῶνες κ' ἓνα φαρδὺ στῆθος, ἂν
καὶ ἦταν λίγος κοντούλης. Ποτέσ δὲν τὸν ἀ-
κουσα νὰ παραπνεθῆ γιὰ κεφαλόπονα ἢ
γιὰ ἄλλη καμμιά ἀρρώστεια. Γερό μυαλὸ σὲ
γερό κορμὶ.

Ἄν πῆτε γιὰ τὴν καρδιά του; Βενέτικο
μάλαμα.

Ποτέσ του δὲν μ' ἀρνήθηκε δανεικά, γιατί
τὸ δικό μου μηνιάτικο τελείωνε πάντα στὸ
πρῶτο δεκαήμερο. Θέλω νὰ σὰς πῶ πῶς τὸν
ἤξερα καλά τὸ Βασίλη.

Ἐπιτέρας χωρίσαμε γιὰ πολλὰ χρόνια. Τὸν
βρήκα μιὰ φορὰ σὲ μιὰ ἐπαρχία, διευθυντῆ
ὑποκαταστήματος στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα.
Κοινωνικὴ θέση πρώτη. Πνέμμα εὐστροφὸ
καὶ δουλεμένο μὲ μόρφωση καὶ κοσμικά
χαρίσματα, δὲν ἀργῆσε νὰ γίνῃ τὸ χαϊδεμένο
παιδί κάθε καλοῦ σπιτιοῦ, ποῦ εἶχε ὠριμο
κορίτσι καὶ δνειρεύονταν νὰ κάμη γαμπρὸ
διευθυντῆ τῆς Τράπεζας. Μὰ ἄλλοῦ τὰ κα-

χαρίσματα κ' ἄλλοῦ γενοῦν οἱ κόττες. Ὁ
διευθυντῆς ἦταν ἐρωτοχτυπημένος μὲ μιὰ
πεταχτὴ στρομπούλα, μελαχροινὴ δακτυλο-
γράφος, ἢ ὁποῖα τοῦ εἶχε πάρει τὸ μυαλὸ μὲ
τὴν τσαχπίνικη σοβαρότητά της, κάθε φορὰ
ποῦ τοῦ πήγαινε νὰ ὑπογράψῃ διάφορα ἐγ-
γραφα στὸ γραφεῖο του.

Ὁ Βασίλης ἦταν πιὰ ἀποφασισμένος νὰ
τὴν πάρῃ καὶ ὅταν μοῦ ζήτησε τὴ γνώμη
μου, ἦταν μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐπικυρώσω
αὐτὴ τὴν ἀπόφαση.

Στὸ γάμο του δὲ βρέθηκα, ἂν καὶ μὲ εἶχε
προσκαλεσμένο πρὶν ἀπὸ πολλὰς μέρες μ' ἓνα
θερμό του γράμμα, ποῦ μ' ἔγραφε ὅτι ἦταν
εὐτυχισμένος, γιατί κ' ἡ Ἀνθούλα του τὸν
ἀγαποῦσε τρελλὰ καὶ θὰ ἔκαμναν ἓνα χαρι-
τωμένο ζευγάρι. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἀπὸ
μέσα μου τὸν ζήλεψα γιὰ τὴν εὐτυχία του
αὐτῆ. Ἡ δικιά μου καρδιά εἶχε γίνῃ πέτρα
κιά. Εὐτυχισμένος ἀπὸ ἀγάπη! Μπράβο σου,
Βασίλη, εἶπα μέσα μου, ἀφοῦ μπορεῖς καὶ
ἀγαπᾷς! Χαρὰ στὴ μαλαματένια καρδιά σου!
Σοῦ ἀξίζει νὰσαι εὐτυχισμένος!..

* *

Ἐπιτέρας ἀπὸ ἓνα χρόνο.

Χειμῶνας ἦτανε, ἀκόμα δὲν εἶχα βγῆ ἀπὸ
τὸ σπῆτι μου.

Μ' ἄραζε νὰ ρίχνω ξύλα στὴ θερμάστρα
καὶ νὰ παρακολουθῶ, καθισμένος σταυροπόδι
χάμω, τίς φλόγες της ἀπὸ τὴν τρύπα. Ἀπὸ
τὸ παράθυρο ἔδλεπα νὰ πέφτουν πυκνὲς καὶ
πηχτὲς τοῦφες χιόνι. Εἶχα ρίξει μιὰ χοῦφτα
καλαμπόκι στὶς κόττες καὶ γελοῦσα μὲ τὸν
καυγᾶ ποῦ ἔκαμνε ὁ κόκκορας μὲ μιὰ κα-
ρακάξα καὶ δυὸ πεινασμένους σπουργίτες,
ποῦ προσπαθοῦσαν ν' ἀρπάξουν τὸ φαγὶ
του. Ὅλα ἤσουχα ἔξω καὶ μαλακά σὲν τὸ
χιόνι. Μόνον ἡ καμπάνα τῆς Ἐκκλησιᾶς ἀ-
κούονταν μουντά, λὲς καὶ τὸ γλωσσίδι της

ἦταν τυλιγμένο με βαμπάκι. Κάποιος ξένος χτυπάει τὴ πόρτα. Ποιὸς νάναι τέτοια ὥρα, πρωὶ - πρωὶ; Ἡ μητέρα μου ἀνοίξε. Ὁ φίλος μου ὁ Βασίλης μ' ἔνα βαρὺ γουνένιο χιονισμένο παλτὸ καὶ γαλόσες, στεκόταν στὴν πόρτα. Δὲν ἤθελε νὰ μπῆ. Ἰωτοῦσε γιὰ μένα. "Ὅταν τὸν ἀντίκρυσά, στάθηκα σὰν ἀπολιθωμένος. Ἦταν ἀδύνατο νὰ εἶναι αὐτός. Κίτρινος, καμπουριασμένος, με μιά μύτη λυωμένη σὰν κερένια, με μᾶτια βαθουλά καὶ τρεμουλιαστά χέρια, με τράβηξεν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι.

— Πᾶμε, μοῦ λέει, πᾶμε νὰ περπατήσουμε. Ἦρθα ἐπίτηδες γιὰ σένα. Εἶσαι φίλος μου ἔ; εἶσαι καὶ γιατρός; ναι, ἦρθα νὰ με σώσης. Ἀγκαλιὰ τί μποροῦν νὰ κάμουν τὰ γιατρικά σου; τόσοι γιατροὶ με εἶδαν, τόσα γιατρικά πῆρα. Τίποτε, χαμένα ἔξοδα. Τὸ φαλίδι! ναι, αὐτὸ τὸ ἄτιμο φαλίδι. Ἀχ! ποιὸς θὰ μοῦ τὸ πάρῃ ἀπὸ τὰ μᾶτια μου; . . . Καὶ ξέρεις, Ἀλέκο, ἐκεῖνη τὴ βραδυὰ ἦταν μικρὸ. Νὰ τόσο δά' σὰν τὸ φαλίδι πού κόβουμε τὰ νύχια μας. Ἰστέρα μεγάλωσε, ἔγινε σὰν τὸ φαλίδι τοῦ ράφτη, σὰν τὰ φαλίδια πού κουρεύουν οἱ τσομπάνηδες τὰ πρόδατα. Ἰώρα εἶναι πιὸ μεγάλο. Σὰν ἐκεῖνα πού κόβουν τὰ χορτάρια στοὺς κήπους! Ἀχ! τώρα εἶναι . . . εἶναι ἕνα θεόρατο καὶ φοβερὸ φαλίδι! Φαντάσου! ἅμα βραδυάση, ἀρχίζω νὰ τὸ βλέπω. Βλέπω πρώτα τὸ ἕνα του σκέλι μαῦρο, πλατύ, μυτερὸ καὶ γυαλιστερὸ καὶ στρογγυλὸ στὴν ἄκρη. Ἰστέρα βλέπω τὸν ἀφαλὸ, πού ἀνταμώνονται τὰ δυὸ σκέλια, καὶ ἕστερα ἀρχίζουν νὰ φαίνονται οἱ δυὸ στρογγυλὲς λαβίδες, μεγάλες, σὰν μᾶτια κάποιου τέρατος τῆς καλάσεως! . . . "Α, εἶναι φοβερό, Ἀλέκο, εἶναι τρομερὸ αὐτὸ τὸ φαλίδι. Μοῦ κατάστρεψε τὴν εὐτυχία μου! Μὲ χώρισε ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη μου γυναῖκα, ἀπὸ τὴν ὡμορφὴ Ἀνθούλα μου, τὴ στιγμὴ ἴσια-ἴσια πού τοιμαζόμουν νὰ τὴν κάμω δική μου γιὰ πάντα . . .

"Ἄμα βραδυάση, ναι! ἅμα βραδυάση, ἀπὸ τότε ἀρχίζω νὰ τὸ βλέπω αὐτὸ τὸ ἀπαίσιο φαλίδι. Ὅλη τὴ νύχτα. Ὡς πού νὰ χαράξῃ. Μπαίνει ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ στὴ γυναῖκα μου. Πότε ὄρθιο, με ἀνοίχτὰ τὰ δυὸ μαῦρα κοφτερά σκέλια του, ἀκουμπώντας στὶς δυὸ στρογγυλὲς λαβίδες, πού βγάζουν φωτιὲς ἀπὸ μέσα τους καὶ πότε πλαγιαστό, σὰν ἕνα μαῦρο, πλατύ, κρῦο ἔρπετό με δυὸ μεγάλες οὐρὲς

στὴν ἄκρη; μὰ πάντα γιὰ νὰ με χωρίζῃ ἀπὸ τὴν Ἀνθούλα μου, πού ξέρεις πόσο τὴν ἀγαποῦσα, πόσο τὴν ἀγαπῶ καὶ τώρα . . .

Εἶχε βγάλει τὸ καπέλλο του. Τὸ χιόνι ἔπεφτε πυκνὸ καὶ πηχτὸ ἐπάνω στὰ μαῦρα μαλλιά του πού εἶχαν ἀρχίσει νὰ γίνονται φαρρά, ἀπὸ τὰ βαθουλά μᾶτια του πετιοῦνταν φωτιές. Τὰ κίτρινα, στεγνὰ μάγουλά του εἶχαν πάρει ἕνα ὑποπιτο χρῶμα κοκκινάδας. Χωρὶς ἄλλο, ὁ Βασίλης τρελλάθηκε, εἶπα μέσα μου. Προσπάθησα νὰ τὸν ἡσυχάσω.

— Ἀκουσε, Βασίλη, ἐδῶ στὸ δρόμο δὲν μποροῦμε νὰ μιλήσουμε. Ἐλα νὰ γυρίσουμε στὸ σπίτι. Θὰ κρυώσης κι' ἔλας, ἔτσι χωρὶς καπέλλο. Εἶσαι καὶ ἀδύνατος, βλέπω. Ἐλα, πᾶμε πίσω . . .

"Ἐνας τσουχτερός βορριάς μᾶς ἔρριχνε τίς τουλούπες τοῦ χιονιοῦ στὰ μᾶτια μας.

— Ὅχι, ὄχι, μοῦ ἀπαντᾷ. Δὲ θέλω μέσα σὲ σπίτι; νὰ περπατήσουμε! Θέλω ἄερα, κρῦο, χιόνι, φουρτοῦνα, καταστροφή, μὰ ὄχι μέσα, ὄχι σὲ σπίτι. Ἐχω νὰ σοῦ πῶ πολλά, πολλά. Ναι, τώρα πού σὲ βρήκα, θὰ σοῦ τὰ πῶ ἔλα, ναι, ἔλα. . . νὰ με γλυτώσης ἀπ' αὐτὸ τὸ βάσανο, νὰ με σώσης ἀπὸ τὸ ἀπαίσιο φαλίδι, τώρα πού εἶναι μέρα, πού εἶναι φῶς, πού εἶναι ἄερας, πού εἶναι χιονιάς! Γιατί, σὰν βραδυάση, θάρθη πάλι στὰ μᾶτια μου. . . Ἀχ! εἶμαι δυστυχισμένος, Ἀλέκο μου, κι' εἶναι κρίμα! Τὸ καταλαβαίνω θὰ πεθάνω. . . θὰ πεθάνω, προτοῦ τὴν κάμω δική μου. . . Ναι. . . καὶ τὴν ἀγαποῦσα τόσο πολὺ, τὴν ἀγαπῶ καὶ τώρα. . . Μὰ. . . τώρα, αὐτὴ, τὸ καταλαβαίνω, με σιχαίνεται! ναι! δὲ μ' ἀγαπάει. . . με λυπᾶται μονάχα. . . "Α! εἶναι φοβερό. . . αὐτὸ τὸ φαλίδι. . . Κάθε φορὰ πού τὴ φιλοῦσα, κάθε φορὰ πού τὴν ἔσφιγγα στὴν ἀγκαλιά μου καὶ με τύλιγε κι' ἐκεῖνη με τὰ τριανταφυλλένια μπράτσα της, ἔβλεπα μπροστά μου τὸ ἄτιμο φαλίδι. Μ' ἔκοβε κρῦος ἰδρώτας. Τὴν κούτταζα στὰ μᾶτια, στὰ μαῦρα καὶ φλογισμένα μᾶτια της καὶ στὰ κοκκινισμένα ἀπὸ τὸν πόθο μάγουλά της, καὶ ἀρχίζα νὰ κλαίω σὰ μωρὸ παιδάκι. Κι' ἐκεῖνη. . . Στὴν ἀρχὴ δὲν καταλάβαινε. . . ἴσως δὲν ἤθελε νὰ φανῇ ὅτι καταλάβαινε. Μοῦ σκούπιζε τὰ δάκρυα ἀπὸ τὰ μᾶτια, μοῦ τραβοῦσε μαλακὰ μαλακὰ τὰ χέρια μου ἀπὸ τοὺς ὤμους της, μοῦ τ' ἀπλωνε στὰ πλευρά μου, ὅπως κάνουν με τὰ μωρά, με χάζευε λιγάκι στὸ μάγουλο καὶ μούλεγε:

— Ἦούχασε, ἀγάπη μου! Μὴν κλαῖς καὶ μὴν κάνεις ἔτσι! Δὲν πειράζει! Ἐλα, κοιμήσου τώρα ἡσυχᾶ, ἀγόρι μου! Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω στὸ στόμα; νά, ἔτσι! . . . Καληνύχτα. . .

Καὶ γυρνοῦσε ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, κουρασμένη ἀπὸ τὸν ἀκαρπο ἀγῶνα, καὶ ἀποκοιμιόταν ἀνασαινοντας ἑλαφρά, ἐνῶ ἐγὼ στεκόμουν γονατιστὸς δίπλα της, ἀκούοντας τὴ γλυκειὰ της ἀνάσα καὶ βλέποντας τὸ μαλακὸ καὶ ἀνάλαφρο ἀνασήκωμα τοῦ κάτασπρου στήθους της, ὡς πού νὰ χαράξῃ. Ἄν ἀπλωνᾶ τὸ χέρι μου νὰ τὴ χαϊδέψω, μπροστὰ στὰ μᾶτια μου ὄρθιο στεκόταν τὸ ἄτιμο φαλίδι. Μαρτύριο, φίλε μου, χειρότερο ἀπὸ τὸ μαρτύριο τοῦ παλιοῦ ἐκεῖνου Ἰαντάλου.

Ὅταν χάραζε καλὰ καὶ τὸ πρῶτο φῶς τῆς ἡμέρας ἔμπαινε στὸ δωμάτιό μας, τσακισμένος πιὰ ἀπὸ τὴν ἀϋπνία, ἔφευγα ἀπὸ τὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ μὴν ἀνησυχῆσω τὴν ἀγαπημένη μου Ἀνθούλα, πού τόσο ἀθῶα καὶ ἑλαφρὰ κοιμόταν, καὶ πῆγαινα νὰ κοιμηθῶ μὰ δυὸ ὄρες στὸν καναπέ. Ἐνα χρόνο, φίλε μου, αὐτὸ τὸ μαρτύριο. Ὅλη τὴν ἡμέρα στὸ γραφεῖο με τίς δουλειές τῆς Ἰράπεζας, κι' ὅλη τὴ νύχτα ἀγρυπνος με τὴ γυναῖκα μου πλάι καὶ τὸ ἄτιμο φαλίδι μπροστὰ στὰ μᾶτια μου.

Εἶναι φοβερό. Μὲ βλέπεις πῶς ἔγινα! Εἶμαι μόλις τριάντα χρονῶν καὶ χωρὶς ἄλλο με περνοῦν γιὰ ἑξήντα. Λυποῦμαι τὴ γυναῖκούλα μου! Ναι! τὸ καταλαβαίνω. Δὲν εἶμαι γιὰ ζωὴ. Πρέπει νὰ πεθάνω. Ναι, μὰ τὴν ἀγαπῶ τὴν Ἀνθούλα. Ἀφοῦ δὲν ἔγινε δική μου, δὲ θὰ γίνῃ κανενός! . . . Πρέπει νὰ πεθάνῃ κι' ἐκεῖνη! Κ' εἶναι τόσο ὡμορφὴ καὶ νέα! Τὰ εἰκοσιδυὸ δὲν τὰ ἔχει κλείσει! . . . τί κρίμα! Ναι, Ἀλέκο, σ' ἔσένα ἦρθα σήμερα νὰ σοῦ τὰ πῶ ἔλα, νὰ σ' ἀνοίξω τὴν καρδιά μου, νὰ σοῦ δείξω τὴν πληγὴ μου καὶ. . .

Σταμάτησε δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ μιλήσῃ, ὁ δρόμος πού πηγαίναμε ἦταν ἀνηφορικὸς, ὁ ἄερας ἦταν δυνατός. Τὸ χιόνι εἶχε σταματήσει, ἕνας ἀγριὸς χειμωνιάτικος ἥλιος εἶχε ξεπροβάλει ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ μολυθένια σύννεφα καὶ φώτισε γιὰ λίγα τὸν καταχιονισμένο Ὀλυμπο με τίς τρεῖς γαλάζιες κορυφές του πού ποτὲ δὲν πιάνουν χιόνι.

Σταθήκαμε νὰ ξεκουραστούμε. Μπροστὰ μας ἔλας ὁ κάμπος κάτασπρος. Στὸ βάθος ὁ Ἀλιάκμονας κυλοῦσε γοργὰ τὰ θοὰ νερά

του, τρέχοντας αἰώνια στὴ θάλασσα. Βαρυχειμωνιά σκεπάζει ὅλη τὴ φύση καὶ τὴν καρδιά τοῦ ἀγαπημένου μου φίλου. Πῶς νὰ τὸν ζεστάνω; Κατάλαβα τὴν ἀρρώστεια του. Πῶς νὰ τὸν γιαιτρέψω; Ἄς ἀρχίσουμε τὸ ἱστορικὸ.

— Γιὰ πές μου, Βασίλη, πότε καὶ πού τὸ εἶδες πρώτη φορὰ αὐτὸ τὸ ἀπαίσιο φαλίδι; Μπορεῖς νὰ θυμηθῆς;

— Δὲν τὸ θυμάμαι, λέει; Νά! ἦταν ἕνα μικρὸ, τσοῦτσικο, σὰν αὐτὰ πού κάνουν οἱ κυρίες μανικιούρ. Τὸ βρήκα τὴν πρώτη βραδυὰ τοῦ γάμου μας κάτω ἀπὸ τὸ κάτασπρο σεντόνι τοῦ νυφικοῦ κρεβατιοῦ, πού τὸ εἶχε στρώσει, δὲν ξέρω καὶ καλὰ, ἢ πεθερά μου, ἢ κουνιάδα μου, ἢ μάννα μου, ἢ ὑπηρέτρια, δὲν ξέρω τέλος πάντων ποιά τὸ εἶχε στρώσει. Πού διάολο βρέθηκε τὸ φαλίδι αὐτὸ στὸ κρεβάτι μας; Ἄμα τὸ εἶδα, ταραχτήκα. Δὲν ξέρω γιὰτί μοῦ πέρασε γιὰ μιά στιγμὴ ἀπὸ τὸ μυαλό, πῶς θέλησαν νὰ μοῦ κάνουν μάγια. Δὲν εἶπα τίποτε, φυσικά, στὴ γυναῖκα μου ἐκεῖνη τὴν νύχτα. Μόνο πού τὸ πέταξα θυμωμένος ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο βρίζοντας. Ἡ γυναῖκα μου δὲν ἔδωκε καμμιά σημασία. — Κάποια ἀπὸ τίς δικές μας, εἶπε, διορθώνοντας τὸ κρεβάτι, θὰ τὸ λησμόνησε κάτω ἀπὸ τὸ σεντόνι.

Εἶμασταν κουρασμένοι ἀπὸ τὴν τελετὴ τοῦ γάμου κι' ἀποκοιμηθήκαμε γρήγορα καὶ οἱ δυὸ σὰν ἀδερφάκια. Μὰ ὄχι! αὐτὸ δὲν εἶν' ἀλήθεια. Μονάχα ἐκεῖνη κοιμήθηκε ἔμενα, ὡς τὴν ὥρα πού μ' ἔκλεψεν ὁ ὕπνος, ὁ νοῦς μου στριφογύριζε στὸ φαλίδι. Τὸ διάολο ἤθελε τὸ φαλίδι κάτω ἀπὸ τὸ σεντόνι; Ποιὸς τόδαλε; Γιατί; Θυμάμαι σὰν τώρα, μοῦ φάνηκε ξανά ὅτι τὸ φαλίδι γύρισε πίσω, ἀνοίξε τὸ παράθυρο, γλύστρησε σὰ σιχαμερὸ κρῦο ἔρπετό, μεγαλύτερο τώρα ἀπὸ πρὶν, καὶ χώθηκε πάλι στὸ κρεβάτι μας, κάτω ἀπὸ τὸ σεντόνι. Κρῦος ἰδρώτας μ' ἔκοψε. Τυλίχθηκα στὸ πάπλωμά μου γιὰ νὰ μὴ βλέπω καὶ προσπάθησα νὰ κοιμηθῶ. Μὰ κάτω ἀπὸ τὸ γόνατό μου καταλάβαινα πῶς ἀκουμποῦσε τὸ φαλίδι. Μονάχα τὸ πρῶτὸ μπόρεσα νὰ κοιμηθῶ. Ἔτσι πέρασεν ἡ πρώτη βραδυὰ τοῦ γάμου μου. Ἦν ἄλλη βραδυὰ, ὅταν ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ με τὴν γυναῖκα μου, εἶχα στὸ νοῦ μου τὸ φαλίδι. Ἦμουν ἀφηρημένος στὰ χᾶδια της. Τόλμησα μόνο νὰ τὴ ρωτήσω:

τῶν κλωνόβιων δέντρων σὰ σκέλια χιλιάδων ψαλιδιῶν. "Α! ἦταν τρομερό. . .

Δὲ μπορούσα πιά νὰ ζήσω σ' αὐτὴν τὴν ἐξοχή, πού ἔβλεπα τόσες χιλιάδες ψαλίδια. . . Τὴν ἄλλη μέρα, φορτίσαμε τὰ πράγματά μας καὶ γυρίσαμε στὸ σπίτι μας. Ἡ γυναίκα μου ἔκλαιγε. . .

Νά, ἔτσι περνάει ἡ ζωὴ μου, ἀτελείωτο μαρτύριο. . . ἕνας χρόνος πέρασε. . . ἀκόμα ἕνας, καὶ ὕστερα. . . τὸ ξέρω. . . θὰ ζητήσῃ διαζύγιο. . . ναι. . . Μὰ θὰ πεθάνω. . . Καὶ πρῶτα θὰ πεθάνῃ ἐκείνη. . .

Ὁ Βασιλῆς τώρα μονολογοῦσε μὲ σκυφτὸ τὸ κεφάλι.

Τὸν ἐπίασα ἀπὸ τὸν ὦμο καὶ τὸν σήκωσα. — Πᾶμε σπίτι μου τώρα, τοῦ λέω, θὰ σκεφτοῦμε! Θὰ γίνῃς καλά. . . ἐγὼ ἀπόψε θὰ διαβάσω τὰ βιβλία μου καὶ θὰ σοῦ πῶ αὖριο τὸ πρῶτ.

Μὲ ἀκολούθησε χωρὶς θέληση. Σχεδὸν τὸν ἔσουρνα.

— "Ἄς τὰ βιβλία σου, δὲν ἔχουν τίποτε. Κι' ἄλλοι γιατροὶ μοῦ εἶπαν ἱεραπεῖες ἀπὸ τὰ βιβλία, μοῦ δῶκαν γιατρικά, — τίποτε; ὅλα χαμένα. . . χαμένα. . . τὸ ψαλίδι! . . αὐτὸ τὸ ψαλίδι! . .

Τὸν συνώδευσα ὡς τὸ ξενοδοχεῖο, γιατί μὲ κατέναντρον τρόπο δὲν δέχτηκε νὰ κοιμηθῇ στὸ σπίτι μου. Μοῦ ὑποσχέθηκε πῶς, τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτ, θὰ περνοῦσε πάλι νὰ μὲ ἴδῃ. Δὲν ἤρθε ὅμως. Καὶ ὅταν, κατὰ τὸ μεσημέρι, πέρασα ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο, ἔμαθα ὅτι τὸ πρῶτ ἔφυγε μὲ τὸ σιδηρόδρομο.

Ἐγραψα ἀμέσως στὴ γυναίκα του ζητώντας πληροφορίες γιὰ τὴν κατάστασιν τοῦ Βασιλῆ. Καμμιά ἀπάντησιν δὲν πῆρα.

* *

Πέρασαν ἀπὸ τότες ὀχτὼ χρόνια σωστά. Ὁ Βασιλῆς προδιβάστηκε διευθυντῆς στὴ Σαλονίκη. Ὅταν ἤμουν πέρου στὴν ἐκθεσιν, πῆγα νὰ τὸν ἴδω. Μὲ δέχτηκε μὲ ἀνοιχτὴ καρδιά καὶ μὲ προσκάλεσε νὰ φᾶμε σπίτι του. Τὸν εἶδα ὄλο κέφι καὶ ὕγεια, πού μοῦ ξαναθύμισε τὸν παλιὸ ἀθλητῆ τοῦ Πανελληνίου. Τὸν κύτταξα μὲ περιέργεια στὰ μάτια, ἐνῶ αὐτὸς σταμάτησε τὴ δουλειά του κι' ὄλο ἔλεγε, κι' ὄλο μοῦ μιλοῦσε. Κατάλαβε τὴ σκέψιν μου. "Ἀρχισε νὰ γελά σπαρταριστά, μὲ κάτι χάχανα πού ἀντήχησαν σ' ὄλο τὸ κατάστημα τῆς Τράπεζας.

— Πᾶμε, πᾶμε, μοῦ λέει, στὸ κερνετο, νὰ σοῦ τὰ πῶ νὰ γελάσῃς!

Καὶ μὲ τράβηξε ὄξω. Σὺν καθήσαμε καὶ παραγγείλαμε τὰ οὔζα μας στὸ Μεντιτεράνεον, ἔστριψε μὲ τὰ χέρια του, ὅπως συνήθιζε νὰ τὸ κάνει πάντα ἀπὸ μικρὸ παιδί, καὶ ἄρχισε:

— Ἐέρεις, Ἀλέκο, πῶς γιατρεύτηκα; ἔ! Φίλε μου, εἶναι νὰ σκάσῃς στὰ γέλια. "Ὅταν γύρισα ἀπὸ σένα ἐκείνη τὴ μέρα, πού τὴ θυμάμαι σὺν τώρα, ἡ καημένη ἡ πεθερά μου ἔφερε τὸ βράδυ στὸ σπίτι ἕναν γέρο ἀσπρομάλλη μὲ πυκνὰ φουντωμένα μουστάκια, ροδιομένα ἀπὸ τὸ τσιγάρο. Μοῦ τὸν σύστησε ὡς γιατροῦ ἀμερικάνου καὶ τὸν κράτησε στὸ τραπέζι. Φάγαμε μαζί, χωρὶς ἐγὼ νὰ μιλῶ, ἐνῶ αὐτὸς ἔλεγε, ἔλεγε ἕνα σωρὸ ἀνοησίες στὴν πεθερά μου καὶ στὴ γυναίκα μου, γιὰ τὴν Καλλιφόρνια καὶ τὴ Φλωρίδα, γιὰ τὸ Σικάγο καὶ τὴν Κινέζικη συνοικία, ὅπου ἔμαθε τὴν γιατρική, ὅπως πῆρε λιγάκι τ' αὐτί μου.

Σὺν ἀποφάγαμε καὶ πήραμε τὸν καφέ μας, ὁ ἀμερικάνος ἀναψε ἕνα μεγάλο ποῦρο, καὶ παίρνοντας ἕνα ὕφος σοβρὸν γιατροῦ, μοῦ λέγει:

— Κύρ Βασιλῆ. Θὰ σὲ περικαλέσω νὰ μὴν κοιμηθῆς ὡς τὰ μεσάνυχτα, γιατί κάτι πρέπει νὰ κάνουμε, γιὰ αὐτὰ τὰ βρωμοτελώνια, πού εἶν' ἐδῶ μέσα στὸ σπίτι σας καὶ σὰς ἔφεραν τὴ δυστυχία. "Ὡ οὐὲλ-γιές-ντάτο" ὄλ. Νὰ μὲ βοηθήσετε καὶ σεῖς ὄλοι σας, περικαλῶ, καὶ νὰ μὴ μιλήσετε, ἀπὸ τὴν ὥρα πού θὰ σὰς κάμω τὰ νεύματα ὡς τὴν ὥρα πού θὰ φύγω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ κήπου, χωρὶς νὰ σὰς καλονυχτίσω!

Καὶ λέγοντας αὐτά, σηκώθηκε, ἔσθησε τὸ ἠλεκτρικὸ τῆς τραπεζαρίας κι' ἀναψε ἕνα σπαρταριστὸ πού θὰ τὸ εἶχε στὴν τσέπη του. Τὸν εἶδα τότες νὰ φορᾷ μὲ ἄσπρη μακρὴ ποδιά καὶ νὰ βγάξῃ ἕνα λερωμένο κοντόχοντρο βιβλίο μὲ κίτρινα-ομένα φύλλα, πού ἄρχισε νὰ διαβάξῃ σὲ μὲ γλώσσα ἀκατάληπτη γιὰ μᾶς, κοιτάζοντας μὲ ἐμένα καὶ μὲ τὴ γυναίκα μου. Θὰ πέρασεν ὡς μισὴ ὥρα, ὅταν ἀκούσαμε τὸ ρωλόγι νὰ χτυπᾷ μεσάνυχτα. Τότες μ' ἐπίασε ἀπὸ τὸ χέρι, ἔβαλε τὸ χέρι τῆς γυναίκας μου μέσα στὸ δικό μου, ὕστερα ἔβαλε τὸ χέρι τῆς πεθερᾶς μου στῆς γυναίκας μου κι' ἔτσι, σηματοδοτώντας μὲ ἀλυσίδα ἀνθρώπινη, μᾶς κατέβασεν ὄλους ἀπὸ τὴ σκάλα τῆς ὀπηρεσίας στὸν κήπο καὶ μᾶς ἔβαλε νὰ κοιτάζουμε κατὰ

τὴν ἀνατολή. Τὸν εἶδα ὕστερα μὲς στὴν ἀστροφειγιά νὰ βγάξῃ ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα κομμάτι μαλλί λαναρισμένο, νὰ τὸ φτύνη τρεῖς φορές, νὰ τὸ κλώθῃ καὶ νὰ φκιάνῃ ἕνα μακρὸ σχοινί τόσο, ὡς πού νὰ μπορῇ νὰ δέσῃ ἐμένα καὶ τὴ γυναίκα μου ἀπὸ τὴ μέση ὀλόγουρα-ὀλόγουρα. Ὑστερα πῆρε τὴν πεθερά μου, τῆς ἔκαμε νεῦμα νὰ χαμηλώσῃ τὸ κεφάλι καὶ τὴν καθάλλικεψε στοὺς ὤμους, ἔτσι σὺν ὑποζύγιο, πού λύγισαν τὰ γόνατα τῆς κακομοῖρας. Τὴ γύρισε τρεῖς φορές ὀλόγουρά μας, καθάλλα, κάτι ψιθυρίζοντας καὶ κοιτάζοντας τὰσπρα. Ὑστερα ἔβγαλε ἀπὸ τὴν πσινή τσέπη του ἕνα μεγάλο βρώμικο ψαλίδι, σὺν ἐκεῖνο πού εἶδα στὸ παλιομοκαστήρι, κι' ἄρχισε νὰ κόβῃ τοῦφες τοῦφες λαναρισμένο μαλλί. Πλησίασε κατὰ τὰ κεραμίδια τοῦ χαμηλοῦ γειτονικοῦ σπιτιοῦ κι' ἄρχισε νὰ φουσᾷ τις τοῦφες μὲ τὸ στόμα του ὡς πού νὰ ἀνεβαθῶν ἀπάνω στὰ κεραμίδια. Τὸ ἴδιο ἔκαμε νεῦμα νὰ κάμῃ κ' ἡ πεθερά μου. Μ' ἐπίασαν τὰ γέλια μὲ τὴν κωμικὴ προσπάθεια πού κατέβαλε ἡ κακομοῖρα γιὰ νὰ καταφέρῃ νὰ πετάξουν αἱ τρεῖς τοῦφες στὰ κεραμίδια, ἰδρωμένη ὅπως ἦταν ἀπὸ τὴν καθάλλα τοῦ μάγου. Ὑστερα πλησίασε ἐ-

μένα καὶ τὴ γυναίκα μου, ἔκοψε τὸ μάλλινο σχοινί, πού μᾶς εἶχε δεμένους τοὺς δυὸ μαζί ἀπὸ τὴ μέση μὲ τὸ μεγάλο βρώμικο ψαλίδι, τὸ τύλιξε μὲ τὰ κομμάτια τοῦ σχοινοῦ καὶ τὸ σφενδόνισε μακρὰ ἐπάνω ἀπὸ τὰ γειτονικά κεραμίδια, κάτι μουρμουρίζοντας καὶ κυττάζοντας τὰσπρα. Εὐτυχῶς δὲν πέτυχε κανέναν στὸ κεφάλι, γιατί ἦταν περασμένα μεσάνυχτα. Ἐβγαλε ἔπειτα ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα μπουκαλάκι καὶ μᾶς ἔβαλε νὰ πιοῦμε μὲ δυὸ σταγόνες ἀπὸ τὸ ὑγρὸ πού εἶχε μέσα. Ἦταν ἕνα ὑγρὸ γλυκόξυνο, ἔμοιαζε σὺν λεμονάδα. Ἐβγαλε ὕστερα τὴν ἄσπρη του ποδιά, μᾶς ἔκαμε νεῦμα νὰ πᾶμε νὰ κοιμηθοῦμε, μᾶς χαιρέτησε μὲ τὸ κεφάλι του χωρὶς νὰ μιλήσῃ, κ' ἔφυγε ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ κήπου. . .

Αὐτὸ ἦταν ὄλο, φίλε μου Ἀλέκο. Δὲν εἶδα ξανά τὸ ἀπαίσιο ψαλίδι. Ἀπὸ τὴ νύχτα ἐκείνη ἡ Ἀνθούλα ἔγεινε δική μου. Σὲ λίγο ἦταν μητέρα. Τώρα ἔχουμε τρία παιδάκια. Ὅλα χαριτωμένα καὶ στρουμπουλὰ. Τὸ ἀγοράκι μου πηγαίνει στὸ σχολεῖο, εἶναι στὴ δεύτερη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ. Ἐλα, πιε τὸ οὔζο σου! Εἰς ὕγεια! Πᾶμε σπίτι τώρα νὰ φᾶμε καὶ νὰ ἰδῆς τὰ παιδάκια μου!

(Κοζάνη)

Κ. ΤΣΙΤΣΕΛΙΚΗΣ

ΚΥΚΝΟΙ

Κάτι μοῦ λέει κρυφὰ μὲς' ἀπ' τὰ τριβαθὰ πῶς ὄλα δὲν πεθάναν, ὄλα, ἀκόμα. . . Κι' ἂν ἡ ζωὴ τριγύρω μας ἐρήμαξε, μᾶς μένει τὸ τραγοῦδι μας στὸ στόμα.

Μὲ τῆς παλιᾶς γαλέρας τὰ συντρίμματα νέα καρᾶβια ὁ νοῦς μας σιγοπλάθει, καὶ μὲ τοὺς γερανούς συνταξιδεύουμε, τὰ μυστικά μας ὁ ὄχλος νὰ μὴ μάθῃ.

Μοιραῖοι ἠδονισταί, τὴν τέχνη ξέρουμε τραγοῦδια νὰ γεννοῦμε ἀπ' τοὺς χαμούς μας.

Κύκνοι, μὲ τὸ τραγοῦδι θὰ πεθάνουμε.

— Πᾶμε νὰ βροῦμε τοὺς παλιούς καημούς μας. . .

Κι' ἄλλοτε πάλι στὴν ταβέρνα ἀράζοντας μὲς στὸ κρασί μὲ ῥίμα κνηγᾶμε καὶ μὲ τὴ Μοῖρα πιροκουβεντιάζοντας τὴ μοῖρα τὴ δική μας λησιμονᾶμε.

Τί τάχα;.. Στὶς γενιές πού πῆσαι θᾶρθουνε, τὰ χνάβια τὰ δικά μας δὲ θὰ βροῦμε; Καὶ μὴ δὲν εἶναι ὁ τωρινὸς ὁ πόνος μας ὁ ἴσκιος μιᾶς χαρᾶς πού καρτεροῦμε;

Ἡ ΚΑΘΑΡΗ ΠΟΙΗΣΗ

Οἱ ἀναγνώστες τῆς «Νέας Ἑστίας» ἔσονται ἀπὸ τὴν ἀφορμὴν τῆς ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ κ. Γ. Σεφέρη, παρακολούθησαν τὴν συζήτηση ἐκλεκτῶν συνεργατῶν τῆς γύρω στὸ ζήτημα τῆς καθαρῆς ποίησης, μ' ἐνδιαφέρον ὅς διαβάσουνε καὶ τίς παρακάτω γραμμὲς τοῦ ἀγγλοῦ καθηγητῆ Α. C. Bradley στὴν ἔδρα τῆς Ποίησης τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης. Εἶναι ὁ ἐπίλογος τοῦ ἐναρκτήριου λόγου του ποὺ ἔγινε τὸ 1911, εἰκοσιπέντε δηλ. δόκλιμα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ πολύκροτο βιβλίον τοῦ ἄββ. Βρέμιου. Μὲ ὕψος ἀπλόκουθενσιαστῶ, διάφανο, ἐξετάζει τὸ ζήτημα σ' ὅλες του τίς ἀπόψεις, προλαμβάνοντας κ' ἐξηγώντας με σπάνια πειστικότητα, κάθε ἀπορία ἢ ἀντιγνωμία, ἀντίθετα ἀπὸ τὸν ἄββ. Βρέμιου ποὺ μὲ τίς υπερβολὰς καὶ τὸ μυστικισμὸ του δίνει μιὰ θαλαμμένη καὶ ἀρκετὰ χαώδη—κατὰ τὴν γνώμη μας—ἐντύπωση, πρόσφορη σὲ παρεξηγήσεις καὶ παρανοήσεις κάθε εἶδους. Ἡ μελέτη αὐτῆ τοῦ ἀγγλοῦ καθηγητῆ, πολὺ μεγάλη γιὰ νὰ δημοσιευθῇ ἐλόκληρη σὲ περιοδικό, πρόκειται σύντομα νὰ ἐκδοθῇ σὲ ξεχωριστὸ τεύχος σ' ἐλληνικὴ μετάφραση καὶ νὰ ἐκτιμηθῇ ἔτσι στὸ σύνολό της, ἀπὸ ὄσους ἐνδιαφέρονται γιὰ τέτοιου εἶδους ζητήματα καὶ στὴν Ἑλλάδα.

Γ. Κ. Κ.

Ἡ καθαρὴ ποίηση δὲν εἶναι ὁ διάκοσμος ἐνὸς προσχεδιασμένου καὶ σαφῶς καθορισμένου πράγματος: ἀναελύζει ἀπὸ τὴν δημιουργικὴ ὁρμὴ μιᾶς ἀόριστης μάζας τῆς φαντασίας ποὺ γυρεύει ν' ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ καθορισθῇ. Ἄν ὁ ποιητὴς ἤξερε ἀπὸ τὰ πρὶν, τί ἀκριβῶς ἐσκόπευε νὰ πῇ, ποιὸς ὁ λόγος νὰ γράψῃ τὸ ποίημα; Ἐὰν ποίημα θὰ ἦταν ἤδη γραμμένο. Γιατὶ μόνο ἡ δλοκλήρωσή του μπορεῖ ν' ἀποκαλύψῃ, καὶ σ' αὐτὸν τὸν ἴδιο, ἐκεῖνο ἀκριβῶς ποὺ ἐζητοῦσε. Ὅταν ἄρχισε νὰ γράφῃ τὸ ποίημα κ' ἐνόσω τὸ ἐργαζότανε, δὲν κυβερνοῦσε αὐτὸς τὸ νόημά του—ἐκεῖνο κυβερνοῦσε αὐτόν. Δὲν ἦταν μιὰ ὀλότελα σχηματισμένη ψυχὴ ποὺ ἐπιζητοῦσε ἓνα σῶμα: ἦταν μιὰ ἀδιάπλαστη ἀκόμα ψυχὴ σ' ἓνα ἀδιάπλαστο σῶμα ἀποτελούμενο ἴσως ἀπὸ δυὸ-τρεις ἀόριστες ἰδέες καὶ λίγες σκόρπιες φράσεις. Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ σώματος αὐτοῦ στὸ πλεῖρο ἀνάστημά του καὶ στὴν τελεία του μορφή, ἦταν ἓνα πρᾶγμα μὲ τὸν βαθμιαῖο αὐτοκαθορισμὸ τοῦ νοήματος. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποὺ τέτοιου εἶδους ποιήματα μᾶς φαντάζουν σὰ δημιουργήματα κ' ὄχι κατασκευάσματα, καὶ ἔχουν τὴ μαγικὴ ἐκεῖνη ἐνέργεια ποὺ ἡ ἀπλή διακόσμηση δὲ μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ. Αὐτὸς, ἀκόμα, εἶναι ὁ λόγος ποὺ, ἂν ἐπιμένουμε νὰ ρωτᾶμε γιὰ τὸ νόημα ἐνὸς τέτοιου ποιήματος, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ μᾶς δοθῇ ἡ ἀπόκριση πῶς «ἐννοεῖ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ».

Τὸ λοιπόν, μπορῶ πιά νὰ σᾶς ἐξηγήσω γιατί κάθησα καὶ παιδεύτηκα καὶ παιδεύα καὶ σᾶς μὲ κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ νομισθῇ σὰ μιὰ στείρα λογομαχία γύρω σὲ ἀπλὲς λέξεις. Δὲν εἶναι ὅμως ἔτσι. Οἱ αἰρέσεις αὐτῆς (1) ποὺ θὰ ἔκαναν τὴν ποίηση ἓνα σύνθετο μίγμα δυὸ συντελεστῶν—μιὰ ὕλη κοινὴ καὶ στὴν ἀπλούστερη πρόζα, σὺν μιὰ ποιητικὴ μορφή, ὅπως λέει ἡ μιὰ αἵρεση: μιὰ ποιητικὴ οὐσία σὺν μιὰ ἀτημέλητη μορφή, ὅπως λέει ἡ ἄλλη—ὄχι μόνο δὲ λένε τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ προσβάλλουν αὐτὴν τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς ποίησης. Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ τείνει κ' ὅλας νὰποτραβηχθῇ ἀπὸ τίς ὕψηλότερες ἐκεῖνες σφαῖρες, ὅπου ἡ ποίηση ἀγγίζει τὴ θρησκεία καὶ τὴ φιλοσοφία, ἡ μορφολογικὴ αἵρεση (2) ἐνθαρρύνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ γεύωνται τὴν ποίηση σὰν ἓνα φινικρασί, ποὺ ἔχει πρᾶγματι μιὰ αἰσθητικὴ ἀξία, ἀλλὰ λιγιστῆ. Κ' ἔπειτα ὁ φυσικὸς ἀνθρώπος, βρίσκοντας μιὰ ἄδεια μορφή, ἐκσφενδονίζει μέσα της τὸ ὕλικὸ ἐνὸς πενιχροῦ πάθους, ἐνὸς ἀνοσιῶλου αἰσθητήματος, ἐνὸς χυδαίου χιούμορ, ἐνὸς γυμνοῦ πόθου, μιᾶς ἀκόρεστης ματαιοδοξίας—ὅλα ἔσα, σύμφωνα μὲ τὴ φράση τοῦ Σίλβερ, ἡ μορφή πρέπει νὰ τὰ ἐξοβελίσῃ. Καὶ ἡ ἄλλη αἵρεση—ποὺ εἶναι πραγματικὰ περισσότερο μιὰ πρακτικὴ, παρὰ

(1) Ἀναλύονται παραπάνω καὶ ἀναιροῦνται ἡ καθορισμὸς μεθοδικά.—Σημ. τ. Μετ.

(2) Ἀπλ. ἡ αἵρεση ποὺ ὑποστηρίζει πῶς ἡ μορφή εἶναι τὸ πᾶν.—Σημ. τ. Μετ.

μιὰ πίστη—μᾶς ἐνθαρρύνει στὴν τόσο ἀγαπημένη μας συνήθεια νὰ βάζουμε τίς δικές μας σκέψεις ἢ φαντασίες στὴ θέση τοῦ δημιουργήματος τοῦ ποιητῆ. Αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦσε ὁ ποιητὴς μὲ τὸν Χάμλετ, ἢ τὴν Ὁδὴ σ' ἓνα ἀηδόνι, ἢ τὸν Abi Vogler, λέμε ἐμεῖς πῶς εἶναι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ποὺ γνωρίζαμε ἤδη, κ' ἔτσι χάνουμε ἐκεῖνο ποὺ εἶχε νὰ μᾶς πῇ. Ἄλλ' αὐτὸς ἐννοοῦσε ἐκεῖνο ποὺ εἶπε, κ' εἶπε ἐκεῖνο ποὺ ἐννοοῦσε.

Ἡ ποίηση, σύμφωνα μ' αὐτά, δὲ διαφέρει ἀπὸ τίς ἄλλες τέχνες, καθὼς συχνὰ ἰσχυρίζονται δόκιμοι κριτικοὶ ζωγραφικῆς καὶ μουσικῆς: σ' ὅλες τίς τέχνες τὸ περιεχόμενο εἶναι ἓνα πρᾶγμα μὲ τὴ μορφή. Αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦσε ὁ Μπετόβεν μὲ τὴ συμφωνία του ἢ ὁ Τυμπερ μὲ τὸν πίνακά του, δὲν ἦταν κάτι ποὺ μπορεῖς νὰ τὸ κατονομάσῃς, ἀλλ' αὐτὴ ἢ συμφωνία κ' αὐτὸς ὁ πίνακας. Νόημα ἔχουν, ἀλλὰ ποῖδ νόημα δὲ μπορεῖ νὰ εἰπωθῇ σὲ καμμιά ἄλλη γλῶσσα ἀπὸ τὴ δική τους: καὶ τὸ ξέρουμε αὐτό, παρ' ὅλον ὅτι μιὰ ἀλλόκοτη παραίσθηση μᾶς κάνει νὰ νομίζουμε πῶς τὸ νόημα ἔχει λιγώτερη ἀξία, ἐπειδὴ δὲ μποροῦμε νὰ τὸ ἐκφράσουμε μὲ λέξεις. Τὸ λοιπόν, τὰ ἴδιο ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ποίηση. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ποίηση εἶναι λέξεις, μάταια φανταζόμαστε πῶς κάποιες ἄλλες λέξεις ἀπὸ τίς δικές της θὰ ἐκφράσουν τὸ νόημά της. Καὶ δὲ θὰ τὸ κατορθώσουν αὐτό, ἢ—ἂν προτιμᾶτε νὰ μιλήσουμε ἐλευθερώτερα—θὰ τὸ κατορθώσουν αὐτὸ λιγάκι περισσότερο ἀπ' ὅ,τι θὰ μπόρουν νὰ ἐκφράσουνε λέξεις τὴ Μαντόνα τῆς Δρέσδης. Κάτι ποὺ κάπως νὰ μοιάζῃ, ἴσως πρᾶγματι τὸ ἐκφράσουν. Καὶ μποροῦμε νὰ βροῦμε ἀναλογίες στὸ νόημα τῆς ποίησης ἔξω ἀπ' αὐτὴν, ποὺ νὰ μᾶς βοηθήσουν στὸ νὰ τὴν κάνουμε χτήμα μας. Οἱ ἄλλες τέχνες, οἱ καλύτερες ἰδέες τῆς φιλοσοφίας ἢ τῆς θρησκείας, πολλὰ ἀπ' ὅσα ἢ φύση κ' ἢ ζωὴ μᾶς προσφέρουν ἢ μᾶς ἐπιβάλλουν, εἶναι συγγενικά μ' αὐτὴν. Ἄλλὰ μόνο συγγενικά. Καὶ ἡ ποίηση δὲν εἶναι ἡ ἐκφραση ἐκεῖνων. Ἡ ποίηση δὲν προσφέρει στὴ φαντασία τὴν ὑπέριστα γνῶση ἢ πίστη μας: ἀλλὰ—μὲ περιεχόμενο καὶ μορφή συνενωμένα—ἐνσαρκώνει μὲ τὸν δικὸ της ἀναντικατάστατο τρόπο κάτι ποὺ ἐνσαρκιώνεται κ' αὐτὸ μ' ἄλλους ἀναντικατάστατους τρόπους, ὅπως ἡ φιλοσοφία ἢ ἡ θρησκεία. Κ' ὅπως, ἀκριβῶς ἢ

καθεμιὰ ἀπ' αὐτὲς δίνει μιὰ ἐκανοποίηση, ποὺ ἢ ἄλλη δὲν τῆς εἶναι δυνατό νὰ δώσῃ, ἔτσι βρίσκουμε στὴν ποίηση—ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκανοποιήσῃ τίς ἀνάγκες ποὺ ἐξυπηρετοῦν ἐκεῖνες—ἐκεῖνο ποὺ ἀπὸ τὴ φύση τους δὲ μποροῦν αὐτὲς νὰ μᾶς προσφέρουν. Ἄλλὰ δὲ θὰ τὸ βροῦμε αὐτὸ δλοκληρωτικά, ἂν ἀποβλέπουμε σὲ ἄλλο κάτι.

Καὶ τώρα, ἀφοῦ ὅλα πιά εἰπωθήκανε, γεννιέται ἀκόμα τὸ ρῶτημα μ' ἓνα ὀλότελα διαφορετικὸ πνεῦμα τούτῃ τὴ φορά: «Ἦ ἐννοεῖ ἢ ποίηση;» Ἡ μοναδικὴ αὐτὴ ἐκφραση ποὺ δὲ μπορεῖ ν' ἀντικατασταθῇ ἀπὸ καμμιά ἄλλη, ἐξακολουθεῖ νὰ φαντάζῃ σὰ μιὰ προσπάθεια νὰ ἐκφράσῃ κάτι πέρα ἀπὸ τὸν ἴδιο της τὸν ἑαυτὸ. Καὶ αὐτὸ τὸ κάτι νοιώθουμε πῶς εἶν' ἐκεῖνο ποὺ κ' οἱ ἄλλες τέχνες καθὼς κ' ἡ θρησκεία κ' ἡ φιλοσοφία προσπαθοῦνε κ' αὐτὲς νὰ ἐκφράσουνε: καὶ τοῦτο μᾶς παραφέρνει νὰ γυρεύουμε, τοῦ κάκου, νὰ μεταφέρουμε τὴ μιὰ στὴν ἄλλη. Γύρω ἀπὸ τὴν καλύτερη ποίηση, κ' ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν καλύτερη, κυματίζει μιὰ ἀτιμωσφαιρα ἀπερίοριστης ὑποβολῆς. Ὁ ποιητὴς μᾶς μιλεῖ γιὰ ἓνα πρᾶγμα, ἀλλὰ μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἓνα πρᾶγμα εἶναι σὰ νὰ ἐδρεύῃ τὸ μυστικὸ τῶν ὄλων. Εἶπε ἐκεῖνο ποὺ ἐννοοῦσε, ἀλλὰ τὸ νόημά του μοιάζει σὰ ν' ἀρχεται ἀπὸ μακριά, πέρ' ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἴδιο, ἢ μάλλον ν' ἀπλώνεται σὲ κάτι τὸ ἀπερίοριστο, ποὺ ἀντικαθρεφτίζεται μονάχα μέσα σ' ἐκεῖνο: κάτι, ἀκόμα, ποὺ νοιώθουμε πῶς θὰ ἐκανοποιήσῃ ὄχι μόνο τὴ φαντασία, ἀλλὰ ὀλόκληρο τὸ εἶναι μᾶς: αὐτὸ τὸ κάτι μέσα κ' ἔξω μας, ποὺ ὀλοῦθε

μᾶς κάνει νὰ φαντάζομε πῶς συγκλοῦμε τὰ συντρίμια ἐνὸς οὐρανοῦ ποὺ μέρος του βγαίνει ἀληθινὸ, καὶ μέρος του σφύζει καὶ τρεμοσαλεύει μέσα στὴν καρδιά μας.

Ὅσοι εἶναι ἐπιδεκτικοὶ στὴν ἐνέργεια αὐτὴν τῆς ποίησης, τὴ βρίσκουν ὄχι μόνο, ἴσως ὄχι περισσότερο, σὰ ἰδανικά ποὺ ἔχει κάποτε αὐτὴ ἐκφράσει, ἀλλὰ σ' ἓνα παιδικὸ ποίημα τῆς Χρηστίνης Ρωσσέτη γιὰ ἓνα ἀπλὸ στεφάνι ἀπ' ἀνεμώνες, καὶ σὲ τραγωδίες σὰν τὸ Βασιλιά Διὸ, ὅπου ὁ ἥλιος φαίνεται νὰ ἔχη γιὰ πάντα βασιλέφει. Ἀκούονε τὸ πνεῦμα αὐτὸ νὰ ψιθυρίζῃ τὴν ὑπόκρουσή του μέσα στὴν Αἰνειάδα, καὶ ξανοίγουν τὴ φωνή του στὸ τραγούδι τοῦ Ἀηδοῦ τοῦ Κήτης, καὶ τὸ φέγγος του ἀπάνω

στις μορφές της 'Ελληνικής 'Υδρίας, και δέν τους συνταράζει λιγώτερο στον άπελπισμένο ύρηνο του Σέλλεϋ, "Ω κόσμε, ω ζωή, ω χρόνε, άπ' εσο στή συναρπαστική έκσταση της Ζωής της ζωής του. Αύτη ή έντέλεια που τά πάντα άγκαλιάζει, δέν μπορεί να έκφρασθή σε λέξεις ποιητικές ή σε κανένα άλλο είδος λέξεις, μήτε άκόμα σε μουσική ή σε χρώμα, αλλά ή υποβλητικότητα της ύπάρχει στα περισσότερα ποιήματα, άν όχι σ' όλα, κ' ή ποίηση άπό την υποβλητικότητα αυτή, άπό τό «νόημα» αυτό, παίρ-

Μετάφραση από τ' άγγλικά

νει ένα μεγάλο μέρος της αξίας της. Την άδικούμε, και ξεγελούμε τις ίδιες τις προθέσεις μας, όταν προσπαθούμε να την υποτάξουμε σ' αυτές:

Την άδικούμε, στή μεγαλωσύνη της προσφέροντάς της τό θέαμα της βίας· γιατί είναι άτρωτή σαν τον άέρα κ' οι μάταιοι χτύποι μας ένας κακόβουλος έμπειγμός.

Είναι ένα πνεύμα. Έρχεται δέν ξέρουμε άπό ποϋ. Δέ μιλεί στο πρόσταγμα μας μήτε άποκρίνεται στή δική μας γλώσσα. Δέν είναι υπηρέτης μας· είναι κύριός μας.

Γ. Κ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗΣ

Ο ΦΕΥΓΙΟΣ

ΚΥΠΡΙΩΤΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ (*)

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΟΝ « Σ. ΦΡΑΓΚΟΥΛΙΔΗΝ

Οί άλλοι πάλι συγγενείς τόν κυριάζανε σαν ένα θαύμα: "Αν και μ' όλη του την έξευγενισμένη μορφή, έμοιαζε, καταπληκτικά με τό Λοΐζο, τόν άμέσως μεγαλύτερό του, άρκετά δέ και με τους άλλους δυό άδερφούς του, ώστόσο στους άλλους, στιγμές στιγμές, τους φαινόταν σαν όνειρο, σαν βασκανία, δέ μπορούσαν να συνειθίσουν στην ιδέα πως αυτός πούχαν μπροστά τους ήταν ο άδερφός τους, ο θεϊός τους, ο ξάδερφός τους, που οι περισσότεροι ούτε καν ήταν γεννημένοι τόν καιρό που χάθηκε. Δέν έρχόταν άπλως άπό τόν τάφο. Έρχόταν άπ' την άνυπαρξία.

Όστόσο τό περιεργό αυτό αΐσθημα τους γενναύσε μια πολύ δυνατή στοργή γι' αυτόν. Η στοργή της μητέρας προς τό νεογέννητο μόνο μια μικρή ιδέα μπορεί να δώσει της περιεργής αυτής στοργής, της συγκερασμένης μ' έναν άπέραντο θαυμασμό και για τό άτομό του και για τόν τρόπο που τους παρουσιάστηκε, μ' ένα είδος φόβο, κ' άρκετή ύπερηφάνεια για ένα τέτοιο συγγενή. Και σ' όλα αυτά τά περίπλοκα αΐσθήματα ήταν μαζί και τό δέος του χωριάτη μπροστά στον «χωραΐτη», του

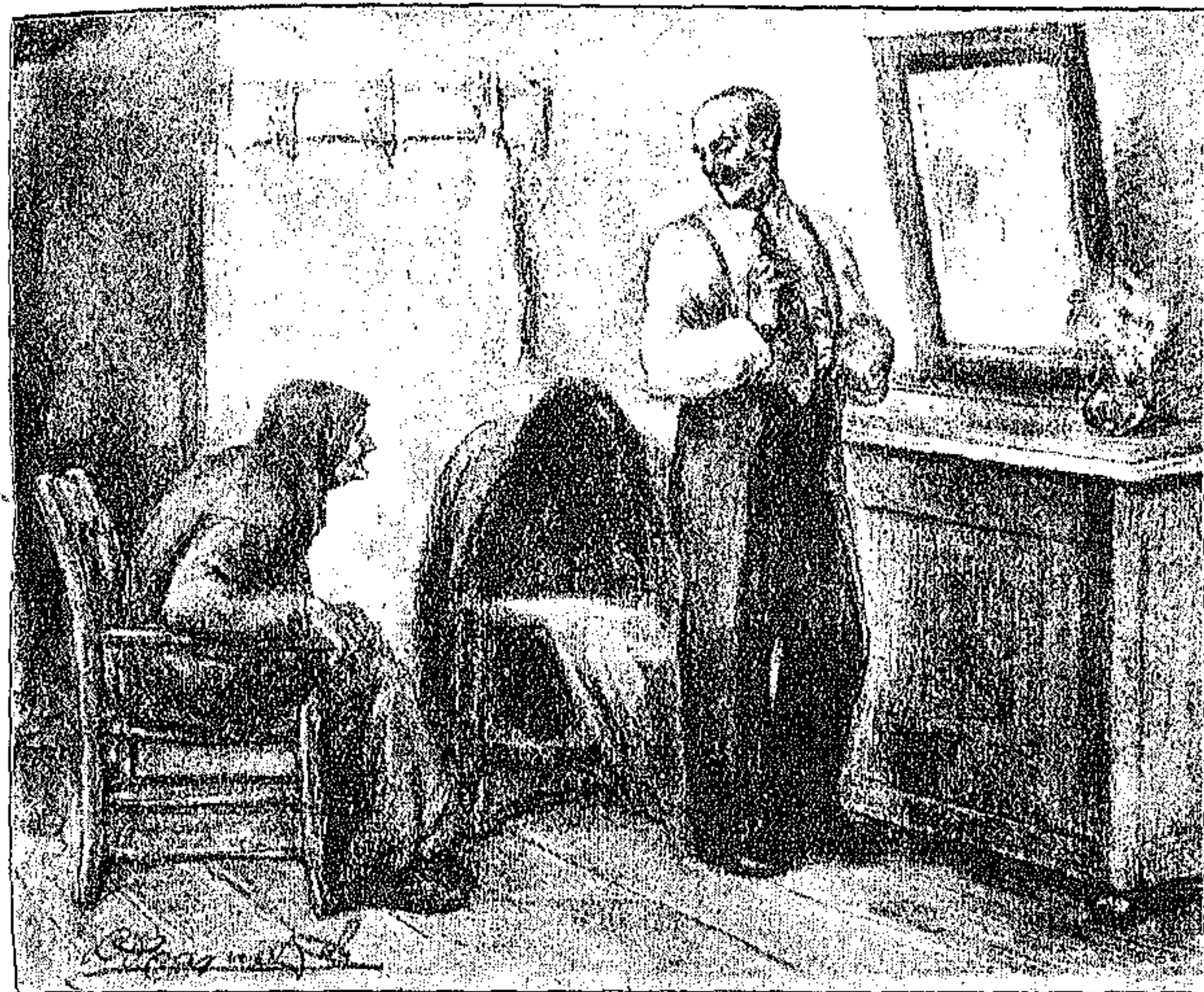
φτωχοϋ μπροστά στον πλούσιο, του δούλου μπροστά στον άφέντη.

* *

Ο Μελέτης, που καιμιά δουλειά δέν έκανε — τί ανάγκη είχε; — πρωΐ-πρωΐ, έρχόταν στοϋ Μιχάλι, τους έπερνε και βγαίναν. Τά ξενοδοχεία και τά σπίτια είχαν γεμίσει ξένους. Η σχετική κίνηση ήταν πολύ ζωηρή. Κάθε πρωΐ, ίσαμε τό μεσημέρι, μαζευόντουσαν στα καφενεία και στα ξενοδοχεία, προσάντων στο κάτω ξενοδοχείο του 'Αριστοτέλη, πούτανε χωμένο μέσα στα δέντρα, και παίζανε διάφορα παιχνίδια για να περάση ή ώρα: χαρτιά, τόμπολα, βάζανε κανένα γουρουνόπουλο στή λοταρία, κανένα ταψί παντεσπάνι, και περνούσε ευχάριστα ή ώρα.

Τό άπόγευμα πάλι, πάνω ψηλά ο άμαξόδρομος πλημμύριζε άπό τους περπατητές, κυρίες, νέους, ώραιες κοπέλλες, παιδιά, άπό τά ξενοδοχεία ίσαμε πέρα μακριά στον Κέδρο και πιδ μακριά άκόμη, ίσαμε τό ψήλωμα, που φαίνεται άπό κάτω ο Μουτουλλάς σά στον πάτο πηγαδιού.

Έπειτα, τό βράδυ στα πάνω ξενοδοχεία, του Μαραγκοϋ και τά «'Ηλύσια», παιζότανε μπακαράς, πόκερ, οί νέοι χορεύανε

— Δές με, καλά, μάννα, δές με καλά να με συνειθίσης!

κ' ή ζωή περνούσε ευχάριστα. Και τά πικνικ κ' οί έκδρομές με τά μουλάρια ήταν συχνές πυκνές κ' οί όμορφές του χωριού και των περιχώρων ήταν ανέκφραστες.

Οί περισσότεροι άπ' αυτούς τους ξένους έρχόντουσαν άπ' την Αίγυπτο. Έτσι, ή κοκώνα-Έλένη τάξερε όλ' αυτά άπ' τους γνωστούς της που της τά διηγόντανε, μαζί μ' άλλα πολλά, και γι' αυτό δέχτηκε να κάνη αυτό τό ταξίδι, είδ' άλλως, που τό κουνούσε άπό κεί πέρα! Άνυπομονούσε λοιπόν να σχετισθή με τους παραθεριστές, ν' ανακατευθί στην κοσμική κίνηση, να γλυτώση άπ' αυτό τόν όχλο, που της ήταν τόσο όχληρός και τόσο αντιπαθητικός με τις γελοίες αΐσθηματικότητές του!

Έτσι, πρωΐ-πρωΐ, την πρώτη μέρα ήθελε, να κατεβούνε στο ξενοδοχείο του 'Αριστοτέλη, να περάσουνε λίγο την ώρα τους, να

σχετισθούν με κάνα-δυό οικογένειες και να φάνε εκεί τό μεσημέρι, κάτω άπ' τά δέντρα.

Μά ο Μελέτης ήταν ήδη εκεί, για να τους καλέση να φάνε τό μεσημέρι στο σπίτι του. Η κοκώνα-Έλένη ξύνισε τά μούτρα της, μά τί να πη! Η Μαρίτσα, ή γυναίκα του Χρήστου, πήρε τη γριά Καλλοϋ και πήγε νωρίς-νωρίς στής πεθεράς της να τή βοηθήση να μαγειρέψουν. Θα μαζευόντουσαν και πολλοί άπ' τους κοντινότερους συγγενείς.

Κάθησαν λίγο στο καφενείο, για να περάση ή ώρα, γιατί ήταν νωρίς ακόμα, και μετά τράβηξαν για την πέρα γειτονιά, πούταν τό σπίτι του Μελέτη. Ο δρόμος ήταν μακρινός κ' άνώμαλος κ' ή κοκώνα Έλένη, πούταν και λιγάκι παχειά, ως ότου να φτάση, λαχάνιασε. Τό πρόσωπό της είχε καταϊδρώσει και ξεφουσοϋσε.

Έξω στην αυλή, κάτω άπ' τόν ίσκιό των

(*) Συνέχεια από τό προηγούμενο.

Γυρίζοντας μ' ἄλλα αὐτὰ φορητὰ στὸ μουλάρι, καὶ μὲ τὴν καινούργια λίρα μισο-φραγωμένη, συλλογιζόταν μὲ τόνο ἐπίσημο καὶ κατηγορηματικό:

«Βρὲ ἀδερφέ, ἀνθρώπος μὲ τόση παρουσία, μὲ κατζάμι ἐργαστήριο στὰ «πέρι», ποὺ κερδίζει ξέρω γιὰ πόσες λίρες τὴν ἡμέρα, τρώει, πίνει, κάθεται κι' αὐτὸς κ' ἡ γυναίκα του χωρὶς νὰ πληρώσῃ πεντάρα, κι' αὐτὸ θὰ βιαστέξῃ δυὸ μῆνες κατὰ τὸ λέγειν του, εἶναι δυνατόν νὰ μὴ δώσῃ τίποτε στοὺς συγγενεῖς του; Καὶ καλὰ ποὺ οἱ ἄλλοι ἔχουν τὸν τρόπο τους: ἄμῃ εἰμῆς; Καὶ τὸ ξέρει πὺξ εἴμαστε φτωχοὶ: σάμπως δὲν τὸ ξέρει; Ἀδύνατο! Ἄν δὲν μᾶς δώσῃ τώρα λεφτά, σίγουρα θὰ μᾶς δώσῃ στὸ τέλος σὺν θὰ φύγῃ. Καὶ πολλὰ μάλιστα! Θὰ τοῦ δώσω καὶ τὸ Λεφτερί νὰ τὸ πάρῃ μαζί του».

Ἄνησυχίες, ἀμυριβολιές, κατσούφια, ἄλλα σκορπίστηκαν μὲ μιᾶς. Κι' ὁ κόσμος ἄκουε νὰ τραγουδᾷ... Πουὸν; τὸν Κλεάθη, ποὺ δὲν ἄνοιγε τὸ στόμα του οὔτε γιὰ νὰ μιλήσῃ!

Ἄνάμεσα στὰ δυὸ χωριά
τῆς Κρήτου καὶ τῆς Τέρας,
ἀκούσατε κ' ἀγάπησε
κουμπάρος τὴν κουμέρα.

Κουμπάρε μου, κουμπάρε μου,
θέλω παπούτσια, κάμε μου,
θέλω τα νᾶν' καὶ βαιδουλά,
γιατ' ἔχω πόδια παχουλᾶ.

Ἡ χαρὰ του μεταδόθηκε καὶ στοὺς ἄλλους. Καὶ σὲ λίγο, ἡ προετοιμασία τῆς πανδαισίας πῆρε τὴν πραγματικὴν τῆς ἀτμόσφαιρα. Ἐὐθυμο καὶ πηγαῖο, κ' ἡ μυρωδιὰ τοῦ γουρουνιοῦ καὶ τῶν κρεάτων ποὺ τηγανίζοντουσαν, ποὺ λὲς κ' ἦταν κρυμμένη ἴσαμε κείνη τὴν ὥρα, ξαναπῆρε τὴν θριαμβευτικὴ κυριαρχία τῆς.

Ὁ Κλεάθης ξαναγύρισε πίσω μὲ τὸ μουλάρι, γιὰ νὰ κουβαλήσῃ καβάλλα τὴν κοκώνα-Ἑλένη, γιατί σίγουρα δὲ θὰ μπο-

ροῦσε νὰ κἀνῃ ὄλον ἐκεῖνο τὸ δρόμο μὲ τὰ πόδια. Σὲ λίγο ἄρχισαν νὰ κατεβαίνουν οἱ καλεσμένοι — καλεσμένοι ἀκάλεστοι — κοπαδιαστοί. Οἱ γυναῖκες προθυμοποιήθηκαν ὅλες νὰ δώσουν ἓνα χέρι νὰ τελειώσουν γρήγορα οἱ ἐτοιμασίες, τὰ παιδιά ῥίχτηκαν στὸ παιγνίδι, σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς αὐλῆς, ἐνῶ οἱ ἄντρες στρώθηκαν στὴν αὐλὴ νὰ πιοῦν τὴ ρακὴ τους μὲ τὰ ὠραῖα μεζεδάκια τοῦ γουρουνιοῦ ποὺ ἐτοιμάστηκαν ἐν τῷ μεταξύ.

Ἡ κοκώνα-Ἑλένη, κλεισμένη ἐρημητικὰ μέσα τῆς, δὲν ἔλεγε τίποτε, δὲν ἄκουε τίποτε, δὲν ἔβλεπε τίποτε, δὲν ἔτρωγε τίποτε. Ὁ Μιχάλης ὅμως συγκινήθηκε ἀπὸ τὴ θεὰ ποὺ ξετυλιγόταν μπροστά του κ' ἡ καρδιά του σπαρτάρησε σὺν τοῦ πουλιοῦ: ξανα-τίκρυσε τὰ παλιά του λημέρια. Ἄπέναντι ὁ Κομποτῆς τοῦ χαμογελοῦσε γνώριμος.

— Θειὲ Χατζῆ, θυμᾶσαι ποὺ σοῦ κλεβα τὰ κεράσια σου τὰ γαλλικὰ καὶ μὲ κυνηγοῦσες στὰ βουνὰ καὶ γὰρ σοῦ κυλοῦσα πέτρες ἀπὸ πάνω καὶ σ' ἔκανα καὶ βλαστημοῦσες;

— Θυμᾶμαι! Ἄμὲ σὺ θυμᾶσαι ποὺ σ' ἔριταξα μιὰ φορὰ καὶ σοῦ δῶσα τῆς χρονιάς σου κι' ἀπὸ τότε δὲν ξαναπάτησες στὸ περιβόλι μου;

Ὁ Μιχάλης τὸ θυμόταν καὶ ἰδεῖξε μ' ἓνα χαμόγελο. Κι' ὁ γέρος ὁ Χατζῆ Λούκας χαχάνισε θριαμβευτικά.

— Ἐχεις ἀκόμη κείνες τίς κερասοῦλες τίς γαλλικές;

— Μεγαλώσανε τώρα πιά αὐτές, ἔγιναν θηρία. Ἐχω κι' ἄλλες πολλές. Ἐλα καμμιὰ μέρα, νὰ φᾶς ὅσα θέλεις.

— Ἀλήθεια! ἀπὸ τὴν ἄλλη βδομάδα ν' ἀρχίσουμε νὰ δίνουμε βόλτες στὰ περιβόλια, εἶπε, γυρίζοντας στὸ Μελέτη. Θέλω νὰ ξαναδῶ τὰ περιβόλια μας, νὰ δῶ ἂν θὰ τὰ ξαναθυμηθῶ ἀπὸ τότε. Καὶ μένεις πάλι μέρα νύχτα στὸν Κομποτῆ καὶ φυλάς τὰ κεράσια; ρώτησε πάλι τὸ θεῖό του. Χαρὰ στὸ κουράγιο, θειὲ Χατζῆ! Πόσων χρονῶν εἶσαι;

— Ὁγδόντα!.. ἀπάντησε θριαμβευτικά ὁ Χατζῆς.

(Ἀκολουθεῖ) ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΚΥΠΡΟΛΕΩΝ

ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Η ΠΛΗΓΗ

Γιατὶ νὰ σὲ προσμένω, στὸ φανάρι
τοῦ στύλου πλάι, τοῦ δρόμου τὴν ἀρχὴ
καὶ στὸ ψήλωμα, ποὺ ἔχει γιὰ καμάρι,
λακκοῦβες, χῶμα κι' ἄσπαρτη ἐξοχή;

Θὰ βρέξη καὶ φυσάει... σβειέται, πιδὲ πέρα,
χάμω, καὶ τοῦ στερονοῦ τροχοῦ ἢ γραμμῆ,
τὸ ἀκατοίκητο μᾶκρος, καὶ τοῦ ἀγέρα
τὸ πένθος μὲ τὴν προάτατην ὁρμῆ.

Τὸ κουδοῦνι χτυπάει, καὶ πάει τοῦ ἀνέμου,
κατὰ τίς πέρα ἀχάραγες κορφές,
κι' ἀκοὲς μὲς στὸν ἀέρα συχνοτρέμουν,
τρέμουν ἀμοές, κλωστὲς τόσες κρυφές.

Θαρθῆς, γλυκὸ κεφάλι. Θὰ μὲ σύρη
κατὰ τὴν ἀξιοσύνη σου ἢ λυτῆ
τοῦφρα ξυστὰ σγουρά, οἱ κλωσμένοι γῦροι
σὲ ξέφτια, ἀνέμελα ριχτὰ στ' αὐτῆ.

Ἄγραφτες, ἄχι! μαρτυρῆστε μου, στάχτες,
πέτρες λουσιμένες δάκρυα, πυρετὸ
μεταγγισμένο χῶμα, σκιὲς φευγάτες,
τὸ ἄπαρτο ποὺ σᾶς κυβερνάει γραφτό!

ΣΑΝ ΤΡΕΜΕΙ ΑΚΟΜΑ...

Ὅταν ἔρχομαι πλάι σου, ὅταν οἱ μῆνες
θαμποὶ κλώθουν, κατὰ τὸ χαμηλὸ
προσηλιακὸ γυαλί, τὸ κρύο, δὲν εἶναι
γιὰ νὰ προσέχω, οὐδὲ γιὰ νὰ μιλῶ.

Ν' ἀκούω τάχα θαρρεῖς μὲ ξεθαρρεῖς
τὸ πῶς εἶν' ὄλα ἀπλά, ὄλα στὴν ἀρχή;
Σώπα — τὸ κρεῖμα μου ἀγαπῶ' πιστεύεις
στὴν πλάκα ποὺ τῆς ἔλαχε, ἢ ψυχῆ.

νὰ τοὺς συνάξω εἰμ' ἄξιος, ὅσο οἱ μῆνες
οἱ ἄτυχοι κλώθουν, κατὰ τὸ σταυρωτὸ
προσηλιακὸ γυαλί' καὶ δίπλα σου εἶναι
γιὰ νὰ σωπαίνω — καὶ νὰ στοχαστῶ.

Θαρθῆς, τὸ ξέρω. Κι' ἀπὸ τώρα ἄκόμα
στὸ πρόσωπό μου κλαίουں ἀριὰ μαλλιά
κ' ἢ φτερούγα τοῦ βλέφαρου στὸ στόμα
— σὺν ἔξω ἀπὸ βροχούμενη φωλιά...

Μὰ γιατί σὲ προσμένω, στὸ φανάρι
τοῦ ἀδιάβατου τοῦ δρόμου, στὴν ἀρχή,
πλάι στὸ ψήλωμα, ποὺ ἔχει γιὰ καμάρι
λακκοῦβες, χῶμα κι' ἄσπαρτη βροχή;

Τὶ μὲ κρατάει ἐδῶ; μέσα στὰ χέρια
νὰ κλείσω τί, γιὰ πὲς μου! ἀκαρτερῶ;
ἢ θλίψη γιὰ τὴν αὐριανὴν ἡμέρα,
καὶ δάκρυα γιὰ τὸν ποὺ ἔρχεται καιρὸ;

Κι' ἂν σ' ἔχω — κι' ἂν σὲ στερηθῶ — τί μένει;
Πληγὴ εἶν' ἢ μνήμη δλάκερη, καημὸς!
Τὶ εἶν' ἀπὸ τὰ παλιά τὸ ποὺ νὰ εὐφραίνῃ;
Πίκρα, ἠδονή, — δὲν εἶναι σπαραγμὸς;

νά ξαναπάρης τὸ δρόμο τῆς χώρας καὶ νὰ φτάσης ἀπείραχτη στὸ μέρος, θὰ σὲ περιμένῃ ὁ ἄντρας σου μὲ τὸ καΐκι τῆς σωτηρίας.

— Ναι, Ἐτσελλέντσα, ναι. . . ἄς εἶναι σ' ἓνα μῆνα καὶ σὲ δυό. . .

— Ἐ, δὲ σοῦ φαίνεται λοιπὸν πὼς μοῦ ἀξίζει γι' αὐτὸ μιὰ μεγάλη ἀντίχαρη;

Ἡ Ἐλενα καμώθηκε πὼς δὲν κατάλαβε.

— Ὅ, τι θέλεις, ἀφέντη μου, φώναξε, ὅ, τι μοῦ γυρεύεις! Κι' ἐγὼ κι' ὁ ἄντρας μου, καὶ ὅλοι μου οἱ δικοί, εἴμαστε σκλάβοι σου. . .

— Ἄσε τώρα τὸν ἄντρα σου καὶ τοὺς δικούς σου. . . Ἐγὼ μὲ σένα ἔχω νὰ κάμω. Εἶπες πρωτότερα πὼς δὲν ξέρεις μὲ τί τρόπο νὰ μ' εὐχαριστήσης. Ἐγὼ νὰ σοῦ τὸν πῶ. Εἶναι τόσο εὐκολός! . . .

Ἡ Ἐλενα, πού τὰ ξαναθυμήθηκε ὅλα, κατέβασε τὸ κεφάλι τῆς ἀπογοητευμένη. Ὁ σιὸρ Μπέμπος ὁμως δὲν ἐδείλιασε καθόλου μὲ τοῦτο κι' ἐξακολούθησε:

— Ἐνα μῆνα. Δὲν εἶπαμε πὼς ἓνα μῆνα

ἀκόμα θὰ κάτσης στὴ φυλακή; Ἐ, σ' αὐτὸ τὸν καιρὸ, θὰ μὲ δέχεται σὰν ἀγαπητικό σου. Τὸ ἴδιο νὰ ποῦμε, σὰ νὰ ἔρχόταν ἐδῶ νὰ σ' ἔβλεπε ὁ ἄντρας σου.

Ἡ Ἐλενα ἀκούγε μὲ τὸ κεφάλι πάντα σκυμμένο. Στάθηκε μιὰ στιγμή ὁ Πρεβεδοῦρος, σὰ νὰ περίμενε ἀπάντηση, καὶ ξανάπε:

— Γιὰ ἓνα μῆνα, ὄχι περισσότερο. Καὶ δὲ θὰ τὸ ξέρῃ, δὲ θὰ τὸ μάθῃ κανένας. Θὰ ἔρχομαι ἐδῶ, ἢ μπορεῖ νὰ ἔρχεσαι καὶ στὴ Ρεζιντέντσα, χωρὶς νὰ ὑποπτεύεται κανένας. Εἶμαι, βλέπεις, ὁ ἀρχιδικαστῆς κι' ἔχω κάθε δικαίωμα νὰ βλέπω ὅποιο φυλακισμένο κι' ὅποια ὥρα θέλω. Αὐτὴ τὴν ἀντίχαρη μονάχα σοῦ γυρεύω. Μοῦ φαίνεται, πὼς μπροστὰ σ' ἐκείνη πού σοῦ κάνω ἐγὼ, δὲν εἶναι τίποτα. Καὶ μοῦ φαίνεται ἀκόμα, πὼς σ' ἀγαπάω τόσο πολὺ — ἐσὺ τὸ ξέρεις. . . — πού μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴν ἀγάπη μου μποροῦσες νὰ μοῦ τὴν κάμης, χωρὶς νὰ περιμένῃς ἀπὸ μένα νὰ σοῦ σώσω καὶ τὴ ζωὴ.

(Ἀκολουθεῖ)

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ—ΖΩΓΡΑΦΟΙ

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΑΥΓΗ

Τὸ Δεμαπενθίνερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Δημοσθένης Δημακόπουλος

Ἄθροισμα, ὅπως πέρασε ὅλη του τὴ ζωὴ, ἔτσι καὶ μᾶς ἀφήκε γιὰ πάντα ἓνας σμινὸς καὶ εὐγενὴς ἄνθρωπος καὶ ἓνας ἀριστοκρατικὸς ποιητής: ὁ Δημοσθένης Δημακόπουλος. Κανένας φίλος, κανένας γνώριμος, κανένας «συνάδελφος» δὲ βρόθηκε νὰ γράψῃ δυὸ λόγια γιὰ τὸν τόσο πρόωγο—καὶ τόσο αἰφνίδιο!—θάνατό του, νὰ ρίξῃ λίγα λουλούδια στὸν νεκρὸ τάφο του. Μὰ ἐκείνοι πού εἶχαν γνωρίσει τὴν καλωσύνη, τὴν εὐγένεια, τὸν ἴσιο καὶ ἀκέραιο χαρακτήρα του, τὴ σπάνια καλλιτεχνικὴ του εὐαισθησία πού τὸν ἔκαμνε ν' ἀποστρέφεται ὅλες τὶς εὐκόλες φιλολογικὲς ἐπιτυχίες, τὶς «ἀγοραῖες», λυπήθησαν ἀληθινὰ πού ἔφυγε ἔτσι γλήγορα ἀνάμεσα τοὺς ἓνας τόσο ἐκλεκτὸς ἄνθρωπος.

Ὁ Δημακόπουλος ἀνῆκε στὴ γενεὰ τοῦ Λαπαθιώτη, τοῦ Βάρναλη, τοῦ Οὐράνη· τοὺς πρώτους τοὺς στίχους—δὲν ἔγραψε παρά μόνον στίχους—τοὺς δημοσίευσε στὰ «Παναθηναῖα» ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια. Στὸ ἴδιο περιοδικὸ δημοσίευσε καὶ ἀργότερα λίγα ποιήματα, νοσταλγικά, θλιμμένα καὶ πού θύμιζαν τὴν πικρὴ καὶ καρτερικὴ διάθεση τῶν «Στροφῶν». Αὐτὴ ἦταν ὅλη του περὶπου ἡ παραγωγή.

Μὰ μ' ὅλη τὴν ἀγάπη πού εἶχε στὴν ποίηση, ὁ Δημακόπουλος ἔμεινε πάντα σὰν ἔξω καὶ μακριὰ ἀπ' τοὺς φιλολογικὸς κύκλους· τοὺς ἀπέφευγε ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία, ἢ φοβόταν μήπως ἡ ἐπαφή μὲ τοὺς «συναδέλφους» φθαίρη κάτι πού ἤθελε νὰ τὸ διατηρήσῃ ἀγνὸ μέσα του; Ποιὸς ξέρει! Πάντως ἔζησε μοναχικός, ἀποτραβηγμένος, ἀπασχολημένος ἀποκλειστικὰ μὲ τὴν βιοποριστικὴ ἐργασία του, τὴ διεύθυνση τοῦ ξενοδοχείου «Ἐρμῆς» τοὺς τελευταίους τοὺς στίχους—μεταφράσεις μερικῶν «Στροφῶν» τοῦ Μωραῆς, καὶ λίγους πρωτότυπους—τοὺς δημοσίευσε, ἐδῶ καὶ ἔξη—ἑπτὰ χρόνια, στὸ περιοδικὸ «Μαῦρος Γάτος». Εἶχαν καὶ αὐτοὶ τὴν ἴδια διάθεση πού συνάντησε καὶ σ' ὄλους τοὺς προηγούμενους στίχους του, καὶ τὴν ἴδια ἀπέριττη καὶ συγκρατημένη μορφὴ· τὰ δύο αὐτὰ ὀχιάστιχα εἶναι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα τοῦ Δημακοπούλου:

ΡΥΘΜΟΙ

Ὀλόχαρα κυμάτιζαν τὰ στάχια στὸν ἀγρό,
καθὼς περνοῦσε ἀπάνω τους χαϊδευτικά τ' ἀγέρι,
μὰ τώρα ἀλύπητα στὴ γῆ κάτω τὰ ὀχνεῖ ἀ—
[στραφιστὸν
δρεπᾶνι ἀκούραστο, γοργό, στοῦ θεριστῆ τὸ χέρι.

Ὁ θλιβερὸς χροστήρας σου, θάνατε, τόσην
[ὀμορφιά
μὲ πένθος μεγαλόπρεπο δὲ χάραξεν ἀκόμα
μιά τέτοια ὀλόχρυση κι ἀπλή, στοῦ ἡλίου τῆ
[δύση, ζωγραφιά,
στάχια ξανθά, ὅπως γέρνετε, στερνὴ φορὰ, στὸ
[χῶμα.

Στοῦ ἡλίου τῆ δύση, ἀμέρινα τὸ λογισμό μου
στὴ δροσερὴ σου ἀγκάλῃ [ἀργολανῶ
καὶ στὰ πελώρια δέντρα σου, πού ἀκούραστα,
τοὺς ἴσκιους πλέκουν πάλι, [δάσος πυκνὸ,

τὴν ὥρα πού τὴν ἀπειρη καὶ θεῖα γαλήνη σου
βαθιά ἢ ψυχὴ νὰ κλείσῃ [κοιθεῖ,
καί, ὅς μιὰ σκιά, στὴν κρύαινη χλόη σου ἐπάνω
καὶ ἡ νύχτα νὰ τὴν σβήσῃ. [ν' ἀπλωθῇ

Π.

Σχολεῖον Ἐργασίας

Στὰ 101, 104, 108 καὶ 109 ταῦχι τῆς «Νέας Ἐστίας» γράψανε πολλοὶ γιὰ τὴν παιδαγωγικὴ ἀξία καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ «Σχολεῖον Ἐργασίας». Λαμβάνω ἀφορμὴ νὰ γράψω τὶς λίγες αὐτὲς γραμμὲς ἀπὸ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ κ. Κώστα Λαζαροῦ γιὰ τὴν ἐφαρμογὴν του στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο. Θὰ προσθέσω ἀκόμα δυὸ λόγια, πού τὰ θεωρῶ ἀκαραίτητα, γιὰ τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο.

Ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια, ἡ ἀνθρωπότητα ἀσχολήθηκε μὲ τὴ μόρφωση καὶ τὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παιδί ὁμως σὰν πρόβλημα, τώρα τελευταῖα τὸ ξέτασαν καὶ τὸβαλαν στὸν κύκλο τῶν πειραματικῶν ἐπιστημῶν.

Ὡς τώρα, τὸ κέντρο τοῦ βάρους ἦταν βαλμένο στὴν ἕλη. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ὁμως, πού ἡ παιδαγωγία ξέτασε τὸ παιδί σὰν πρόβλημα καὶ πειραματικὰ παρακολούθησε τὴ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ του ἐξέλιξη, ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς διδασκαλίας πλουτίστηκε μὲ νέες ἀπάψεις.

Αὐτὲς ἀλλάξαν τὶς μεθόδους καὶ τὴν στάση τοῦ δασκάλου ἀπέναντι στοῦ παιδιοῦ. Ἐτσι, τώρα τελευταῖα, ἡ παιδαγωγικὴ κοίταξε τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ πρώτα, καὶ προσπαθεῖ ν' ἀναπτύξῃ τὴν ψυχὴ τῆς ἀτομικότητος αὐτῆς σὲ μιὰ προσωπικότητα καὶ ὕστερα, τὴν ἕλη. Ἀπ' ἐδῶ ξεκινάει ἡ ἀρχὴ τοῦ «Σχολεῖου Ἐργασίας» καὶ ἡ «ἐλευθέρω ἐνέργεια ἢ ἐλευθέρω πνευματικὴ ἐργασία».

Τὸ «Σχολεῖον Ἐργασίας» δὲ θέλει ν' ἀναπτύξῃ μονάχα τὴ μνήμη καὶ τὴν προσοχὴ τοῦ

«Η ερυθρομανία» του Ρουσσώ, ή νοσηρή, ή καθολογική τάση του στο να επινοή διάφορα επεισόδια που δεν του είχαν συμβεί, ή να παρουσιάζει ανεπαιστέτως μεταμορφωμένα εκείνα που του είχαν συμβεί, φαίνεται ιδίως σε ότι μας διηγείται για τους έρωτές του. Η μεγαλύτερη των αξία έγκειται στο ότι φανερόνουν, με τρόπο άνωμφισβήτητο, το περίεργο αυτό ελάττωμα του Ρουσσώ.

Αλλά και στην πνευματική ζωή του συγγραφέως των «Εξομολογήσεων» βρισκόματε το ίδιο ξανάκιμα της φαντασίας, την ίδια τάση να καθίρη διαρκώς μιὰ πόζα, να παίζη άκατάπαιστα ένα ρόλο. Ένας δημοκράτης από περίσσια, έτσι τον καθορίζει ο κ. Σαρπαντιέ. Όποιος όλοι που φαντάζονται ότι τους καταδιώκουν, έτσι και ο Ρουσσώ κατείχετο από μιὰ τρελλή έπαρση. «Οχι μόνον έγνώριζε την αξία του, τή μεγαλοφυΐα του μάλλον, μα θεωρούσε τον εαυτό του άλλάνθεστο, κ' έφθανε να πιστέψη σε μιάν ιδέα, για να γίνη μονομαχία στά μάτια του ή ιδέα αυτή ένα δάγμα. Ποτισμένος από τέτοια οΐηση, πώς ήταν ποτέ δυνατό, ζώντας άδιάκοπα ανάμεσα σε άριστοκράτες και σε θείση ύποδεέστερη, να μη τους μισούσε που ήταν πιο πλούσιοι, πιο κομποί, πιο εύγενικοί, κοσμικώτεροι απ' αυτόν;

Οι μικρές πληγές της φιλοτιμίας, που δακίμαζε συναναστροφερόμενος τους άριστοκράτες, έγιναν αγιάτρευτα τραύματα που τον δηλητηρίασαν σε όλη του τη ζωή.

Ανάλογη εξήγηση δίνει ο κ. Σαρπαντιέ και στην γένεση των φιλοσοφικών και κοινωνιολογικών θεωριών του Ρουσσώ. Φιλόσοφος έγινε τυχαία. Ός την εποχή που προκήρυξε ή άκαδημία της Ντιξόν τον περίφημο διαγωνισμό της, ο Ρουσσώ δεν είχε φτιάσει καμμιά θεωρία ακόμη και δεν θά έφκειανε καμμιά Ισως, αν δεν του έρχόταν ή όρεξη να λάβη μέρος στο διαγωνισμό, γράφοντας τή γνωστή του «Διατριβή για τις τέχνες και τις επιστήμες». Η διατριβή του βραβεύθηκε και από τότε άρχισε ή καταπληκτική του συγγραφική καριέρα. Οι ιδέες που ανέπτυξε για να έλκύσει την προσοχή των κριτών του—όπως και την εΐλωσε,—έγιναν ή άρχή και ή βάση όλόκληρου φιλοσοφικού και κοινωνιολογικού συστήματος, του κηρύγματος της «έπιστροφής στη φύση». Η φύση είναι άγνή, ο «φυσικός» άνθρωπος είναι καλός. Ο πολιτισμός τον διαφθείρει. Άς χτυπήσουμε, λοιπόν, τον πολιτισμό.

Ο πόλεμος αυτός είχε έκπληκτική επιτυχία. Οι άριστοκράτες, άνθρωποι που τα είχαν χορηγία όλα και δεν τους διασκεδάσαν, παρά μόνον οι παραδοξολογίες, δεν κατάλαβαν πόσο επικίνδυνα ήταν το «περίεργο» αυτό κήρυγμα. Τον Ρουσσώ τον θεωρούσαν σαν ένα περίπου τρελλό με μοναδικό κάλαντο και ίσως να μην ήταν τίποτε παραπάνω. Μα το λάθος των ήταν να νομίζουν ότι ένας τρελλός δε μπορεί να είναι επικίνδυνος, ότι ένας τρελλός δε μπορεί να κάνει σχολή και να έχη επηρεση. Θά ξαφνιζόταν πολύ οι άριστοκράτες αυτοί, που αγαπούσαν τους συγγραφείς και τους καλλιτέ-

χνες, αν τους έβεβαλωναν, ότι το έργο του Ρουσσώ, που τους άρεσε τόσο πολύ, κροστομάζι τον θάνατό τους, και ότι χάρις σ' αυτό τά κεφάλια τους δεν ήταν πια τόσο γερά στριγγιμένα στους ώμους των.

Τά γερατειά του Ρουσσώ προκαλούν τον οίκτο. Πάντα, βέβαια, ήταν λιγάκι «άκαταλόγιστος». Μα στα τελευταία του χρόνια, κατέχετο από μιὰ πραγματική τρέλλα και δίνει την εντύπωση ενός δυστυχισμένου πλάσματος που φεύγει διαρκώς γιατί φαντάζεται ότι καταδιώκεται βέβαια από φανταστικούς έχθρους, και που παντού τους βρίσκει, γιατί βρίσκονται μες στον ξεφρονισμένο του νού. Άρρωστος (έπασχε από μιὰ τρομερή άρρώστια των όφρων), ήταν υποχρεωμένος να ζητή καταφύγιο σε ξένες χώρες. Η άληθεια αυτή τον άποτρέλανε. Η μανία της καταδιώξεως κατέλαβε όλο το πνευματικό του έγώ. Και τότε άκριβώς, για ν' άπαντήσει στις έπιθέσεις των έχθρών του, ή για ν' άφήση στις έπερχόμενες γενές την εικόνα του ή τι υπήρξε ή εκείνου που πίστευε ό,τι υπήρξε, έγραψε τις «Εξομολογήσεις», τους «Διαλόγους», τους «Ρεμβασμούς ενός μοναχικού περιπατητού». Ο κ. Σαρπαντιέ λέγει ότι οι περιπτώσεις, στις όποιες έγράφησαν τά έργα αυτά, ή πνευματική κατάσταση στην όποian βρισκόταν όταν τάγραψε (1770—1773), ο άπολογητικός τους τόνος, δείχνουν άρκετά με πόση «δυσπιστία» πρέπει να διαβάζονται. Άληθινά, με όση δυσπιστία θά διαβάζουν πάντα οι «δύσπιστοι» και τά μεγαλύτερα άριστουργήματα. Π.

ΙΤΑΛΙΑ

Ο γυρισμός της Ada Negri

«Non ritorna il tempo d' amore». . . Μ' αητά τά λόγια τελειώνει το δεύτερο τραγούδι ή Ada Negri στην τελευταία της συλλογή—τά Vespertina. Και όμως ή ποιήτρια ξαναγυρίζει στους παλιούς της έρωτες—στην ποίηση, ξαναγυρίζει με παράπονο, με προσευχητική θλίψη και τον πόνο του ύστερου χαιρετισμού. Η Ada Negri είναι για μας λησμονημένη. Ός τά τελευταία χρόνια της πολυετής ζωής, έκανε ακόμη μεταξύ μας τον κύκλο της ή παλιά της «Νεκροψία», που είχε μεταφράσει ο Άγγελος Βλάχος.

Η ποιήτρια ήταν μιὰ μικρή όρφανή από το Λόντι. Ένα βράδυ, κερτώντας από το Νεκροψιόμο του Μιλάνου, είδε από το ισόγειο παράθυρο, ένα γιατρό να κάνει νεκροψία στο πτώμα μιās κόρης. Η εντύπωση από το θέαμα υπήρξε βαθιά. Η συγκίνησης συγκλονιστική άξέχαστη. Όταν ή Negri έμεγάλωσε λιγάκι, κ' άφανερήθη το ποιητικό της ταλέντο, ένα από τά πρώτα τραγούδια που έγραψε—το πιο δυνατό—ήταν επάνω σ' αυτό το θέμα. Η ποιήτρια έμπήκε με τή φαντασία, με το αίσιμη, με τή σκέψη, μέσα στη θλιβερή ζωή—τόσο όμοια με τή δική της—της άγνωστης έρημης κόρης του Νεκροψιόμου, και με τους στίχους της ιστορεί κάτι από τά δικά της.

Από τότε—ήταν το 1892—ή Negri έπράβηξε γρήγορα προς τή δόξα. Έπαβλήθη. Έκωνδρεύθη, έχώρισε. Έγινε μιὰ από τις μεγαλύτερες ποιήτριες της συγχρόνου Ιταλίας. Έγήρασε. Έγινε φασίστρια. Παράτησε την ποίηση και καταπάσθη τελευταία με την πρόζα και με τή φιλολογική κριτική, κρατώντας τήν κριτική στήλη στο «Κορριέρε ντε λά Σέρα» του Μιλάνου. Όταν, προ τριών έτων, έπέρασα από το Μιλάνο, τής έκαμα τήν έπίσκεψη στο σπίτι της—Viole dei Mille—φέρνοντάς της ένα χαιρετισμό από την Άθήνα, Έπήγα να ιδώ έρείπια, εκεί που τον παλιόν καιρό υπήρχαν νειάτα κι' όμορφιές. Ένα γεροντικό κεφάλι με βαθιές ρυτίδες και άσπρισμένα μαλλιά.

Η Ada Negri, στο τέλος της ζωής της, σαν να κήνη δοκιμή για το κύκνειο τραγούδι της, ξαναγυρίζει στους παλιούς της έρωτες τους ποιητικούς με μιὰ νέα συλλογή της, που έλαβα προχθές απ' το Μιλάνο. Είναι τά «Vespertina» (Έσπερινά). Τραγούδια που τά διαπνέει βαθυστόχαστος Λεοπαρδισμός—ένα παράπονο για τή ζωή της ποιητριάς που φεύγει.

Απ' αυτά τά τραγούδια, που είναι πάντα από τ' άνώτερα στην σύγχρονον Ιταλικόν Παρνασσό, μεταφράζω δυό-τρία, ίσως τά πιο χαρακτηριστικά. Οι Ιταλοί λέγουν: «ή πιστή γυναίκα και ή πιστή μετάφραση είναι άσχημες» καμμιά φορά όμως, οι άσχημοί έχουν έσωτερικά χαρίσματα που γοητεύουν.

Η Negri μιλεί ποτε με τον εαυτό της, ποτε με φανταστικό δεύτερο πρόσωπο, που έχει όλα τά δικαιώματα στον έρωτα και στη ζωή. Μιλεί ποτε από το υποβολείο, ποτε από το προσκήνιο:

ΒΙΟΛΕΤΤΕΣ

Κι' έρέτας πάλι για βιολέττες
θά βγώ ξανά στην έξοχή.
Άχ, στου Φλεβάρη τήν κρυάδα,
θά νοιώσω θάλπος στην ψυχή;

Πόσο γλωμές είναι οι δόλιες,
γυμένες τή στερνή χιονιά Ι
μάχουν τή χάρη όλη της νειάτης
και κάποια κρύφια παρθενιά.

Άνάμεσα σ' άντάρια μπόρας
κι' άχιτάς χάδι άπαλό,
ή τρυφεράδα τους σάς λέει μ' έλπίδα:
«Άύριο θ' άν' άνοιξη στον κάμπο έδώ».

Έτσι και σύ, δίνεις έλπίδες,
πιστή και θάρρος στην καρδιά
κι' από τά σύγγερα άργού χειμώνα
γλυκαγγαντεύεις καλοκαιριά.

Έτσι, σ' άκέρτεσαι και λες στο νού σου:
«Όλα τελειώσανε για με στη γή»,
από κάποιο στόμα κάποια φωνούλα
σε ξανακρατεί στην έξοχή.

Τρέχεις με φτερωτά ποδάρια
μες σε' άεράκι το μαλακό,

Ada Negri
(Τελευταία φωτογραφία)

που ξυπνά έρωτα στ' άγνά λουλούδια
και στά μπουμπούκια ζωής παλμό.

Και σε ρωτώ, εκεί που τρέχεις,
με όλης της νεότητας σου τή χαρά:
—«Σε ποιά θά δώσης τις βιολέττες;»
Και μ' άπαντάς—«Ω, σε καμμιά».

Μ' αν μες στο βιαστικό σου δρόμο,
καμμιά μικρή τά ίδια σε ρωτήσει,
τότε—«Άχ, σε σενα μοναχά»,
καρδιά και στόμα σου θ' άπαντήσει.

Γι' αυτόν, αλήθεια, άξίζουν μόνο,
πούναι λουλούδι κ' ή ίδια αυτή,
άνθος στον πρώιμο Φλεβάρη,
στον έρωτα νικήτρια, μοναχή.

Χαρήτε, ναι, μακριά από μένα
—που μου έχει φύγει πια ή ζωή—
της νεότητας όλα τά λουλούδια,
τήν άνοιξη τή χαρωπή.

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

Κάμε και μένα, Πλάστη, να μοιάσω σαν τά φύλλα
που πέφτουν μαλαμένα,
μα και ήλιοχαδεμένα
απ' το ψηλό κλαδί.

μᾶς μάξτε! Τέλος πάντων, θὰ σᾶς ἀπαντήσωμεν μὲ πρώτην εὐκαιρίαν. — κ. Θ. Ρ. Φλώριαν. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν, θὰ ἐπιπροσέχουμεν τὰς μεταφράσεις ποὺ ἀναφέρετε στὸ γράμμα σας. Σταίλατε τὰς, νὰ τὰς ἰδοῦμε πρώτα. — κ. Α-λον, Καβάλλαν. Σταίλατέ μας κατὰ συντομώτερον, κ' ἐκεῖ θὰ τὰ εἰποῦμε, ὅσα θέλατε. — κ. Β. Α. Ἐνταῦθα. Συμμεριζόμεθα ἐντελῶς τὰ καλὰ σας λόγια γιὰ τὸν συνεργάτην μας, τὸν ὁποῖον ἐκτιμοῦμε καὶ ἡμεῖς ἰδιαιτέρως. Ἡ διευθύνσις του εἶναι «Συμβούλιον Ἐπικρατείας». Ἐὰ δείγματα ποὺ μᾶς στέλλετε εἶναι ὠραῖα ἴσως ποιήματα ἄλλ' ἐκτὸς δύο, τὰ λοιπὰ θὰ συμφωνήσατε καὶ σὺς ὅτι δὲν εἶναι κατάλληλα διὰ τὸ περιοδικὸν τοῦτο. Περριμένομεν τὴν συλλογὴν. — δ. Θ. Κ., Κ/πολιν. Συγχαρητήρια γιὰ τὸ ἔξοχα γράμμα σας. Κρατοῦμε τὴν συνεργασίαν σας, ἐκτὸς ὅμως τοῦ «Ἡλίου», ὅπου — καὶ σὺς — οὐσιάζετε τὴν Ποίησιν εἰς τὴν δημοσκοταληξίαν. — δ. Ἐλ. Κωτ. Θεσσαλονίκην. Ἀνάγκη νὰναπτυχθοῦν εὐχερέστερα, εὐληπτότερα αἱ ἰδέαι καὶ τὰ νοήματα ποὺ περιλαμβάνετε στοὺς στίχους σας. Πρέπει, νομίζομεν, νὰ προσπαθήσατε νὰ γίνετε πιδ σαφέας. — κ. Στ. Μπ. Ἐνταῦθα. Ὅσο γιὰ τὸ ζήτημα, ἐν πρώτοις, τῆς «φωνητικῆς ὀρθογραφίας», ἐπιτρέψατέ μας νὰ τὸ θεωρήσωμε πρὸς τὸ παρὸν τελειωμένο. Μὲ τὰς λοιπὰς συστάσεις τῆς ἀπιστολῆς σας θὰ συμμορφωθῶμεν συντόμως. Ἡ ἀφιέρωσις ἐξωθελίωθη κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σας. Ἀπὸ τὰ σημερινά, προτιμοῦμε τίς μεταφράσεις τοῦ Ρισπέν. Τοῦ Πῶλ Φὸρ

δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ ἔμμετρος ἢ τοῦλάχιστον ρυθμική; Οἱ «Πάρωρες στιγμῆς» μᾶς φαίνονται ὡσὲν ἡμιτελεῖς. . . — κ. Σπ. Γκ. Ζάκωνθον. Ἐοεῖς ἔχετε καὶ πράγματα πολλὰ νὰ πῆτε καὶ εἰλικρίνεια καὶ φυσικότητα. Σᾶς λείπει ὅμως μιά συντομία, εἰς δέσμη, μιά τέχνη στὴ φράση. . . Πιστεύομε πῶς θ' ἀποκτηθῆ. Τὸ σπουδαιότερον ὑπάρχει. — κ. Κ. Κουρ. Ἐνταῦθα. Ὁραία ἐκλογή, ἐφογῆ μετάφρασις. Θὰ δημοσιεύῃ προσαχῶς. — δ. Κλ. Ἀραπ. Ἐχει καλῶς. Θὰ τὸ διορθώσωμε ὅμως εἰς ἀρκετὰ σημεῖα. Γενικῶς, εἶναι ἀρκετὰ καλὸ, ἀκόμη καὶ ὡς ἐκλογή. — δ. Ἀθ. Γερ. Ν. Φάληρον. Αὐτὸ, καὶ — κ. Γ. Ζ. Κέρκυραν. Εὐχαριστοῦμεν θερμὰ γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Ἀλλὰ τὴν συνεργασίαν σας ἐπιθυνοῦμε νὰ τὴν διαβάσωμε. Γράψτε τόσο στενὰ! Ἄν δὲν μπορεῖτε νὰ μᾶς τὰ ξαναστελεῖτε μὲ πιδ μεγάλα γράμματα, ἀφήσατε τοῦλάχιστον μεγαλύτερον διάστημα μεταξὺ τῶν γραμμῶν! Θὰ ἐξακολουθήσωμεν.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

Παροράματα: Εἰς τὴν σελ. 764 (τεῦχ. 110), ποίημα «Πρωτομαγιά», τετράστιχ. δ', σιχ. δ' νὰ διαβασθῆ: «τ' ἀσῆμι εἶναι, ποὺ ἀκράτητο πλημμύραγα ἢ νυχτιά». — Εἰς τὴν σελ. 787 καὶ 788 (τεῦχος 111), ποίημα: «Οἱ Ἐννοῖες»: πεντάστιχ. δ', σι. δ', : νὰ διαβασθῆ: «πέρα ψηλὰ καὶ πᾶσι», πεντάστιχ. ζ', σι. α' καὶ β': «Καὶ τότε πάνω ἀπ' τίς πληγῆς ζωῆς σὲ κάποιον σῶμα, ἄγριες οἱ ἔννοῖες ρίχνονται σις πορφύρας τοὺς βούλες».

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικὰ Δρχ. 1.205.000.000.—
Καταθέσεις τῆ 31 Δεκεμβρίου 1930 » 7.150.000.000.—

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 51 MAIDEN LANE
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΝ ΣΙΚΑΓῶ, 33 S. CLARK STREET
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντος ὄρους.

Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσίμῳ καὶ ταμιευτηρίου) εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

HELLENIC BANK TRUST COMPANY

NEW - YORK, 51 MAIDEN LANE

Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.

Κεφάλαια ὀλοσχερῶς καταβεβλημένα . . . \$ 1.500.000.—